

▲ KÜR D xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır H.Əliyev

DIPLOMAT

№ 31 (142), 8-15 Noyabr, Çiriya paş - sal 2011
Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

Həftəlik İctimai-siyasi qəzet
Rojnama heftename civakî û siyasî

Qiyməti, 40 qəpik
Həjəye

Bilirsən, nə etmiş kürdlər bir zaman? Qurtarmış İslamı çox ağır dardan! | **Qədim Avropanın xaçpərəstləri, Yüz illər sındırmış göy məşidləri.** | **Müsəlman keçmişin öyrənsə əgər, Kürdün dərgahına daim baş əyər.**
Səbahəddin Eloğlu

Macarıstan Respublikasının Prezidenti Pal Šmitt Heydər Əliyev Fondunu ziyarət etmişdir

Səh. 16

Визит президента Барзани в Брюссель: итоги

Может ли военнопленный, даже если он лидер партии, подписать капитуляцию?
Səh. 15

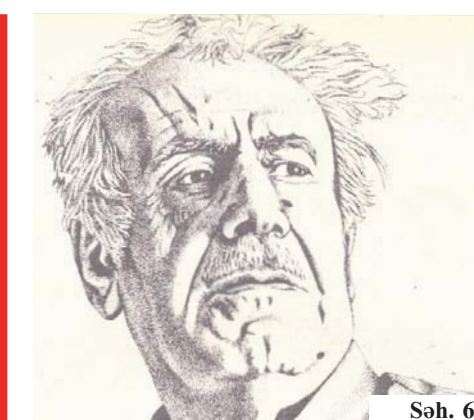
Səh. 16

Встречи с американскими сенаторами

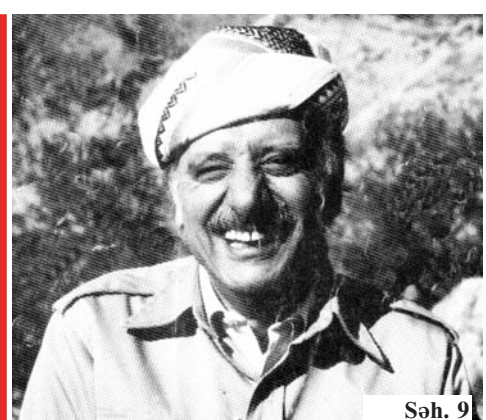
Səh. 3

Kürdüstan Lideri Bərzani: Silahlar Sussun deyə Buradayam

Səh. 6

Böyük Kürd şairi Əbdurrəhman Həjar yaradıcılığına ümumi bir baxış

Səh. 9

Əbdürəhman Qasımlını kim öldürdü

Səh. 4

ƏSƏD TÜRKİYƏYƏ QARŞI "KÜRD KARTI" İLƏ OYNAYACAQ

Səh. 8

BİZ TÜRKMANLARIN SALAMINI AZƏRBAYCANA ÇATDIRIN

Səh. 9

Kürdcə bir mahnı oxuyardım onun üçün

Səh. 12

Tələbani Qəddafinin yaxşılığından çıxmaq istəyir

Azərbaycan və Macarıstan Prezidentləri mətbuata bəyanatlarla çıxış etmişlər

Sənədlərin imzalanması mərasimindən sonra Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Macarıstan Respublikasının Prezidenti Pal Şmitt mətbuata bəyanatlarla çıxış etmişlər.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin bəyanatı

- Hörmətli cənab Prezident!

Hörmətli xanımlar və cənablar!

Cənab Prezident, Sizi və nümayəndə heyətinizi Azərbaycanda bir daha səmimiyyətlə salamlayıram. Ölkəmizə xoş gəlmisiniz. Sizin səfəriniz çox böyük əhəmiyyət daşıyır. Bu, Macarıstan Prezidentinin Azərbaycana ilk rəsmi səfəridir. Ona görə bu səfər tarixi xarakter daşıyır və çox şadam ki, səfər çox uğurlu keçir.

Bu gün keçirdiyimiz danışıqlar, apardığımız müzakirələr Macarıstan-Azərbaycan əlaqələrinin yüksək səviyyədə olduğunu bir daha təsdiq edir. Doğrudan da aramızda çox gözəl siyasi əlaqələr vardır. Bu əlaqələr artıq sınaqdan keçibdir. Biz beynəlxalq təşkilatlarda uğurlu əməkdaşlıq edirik və Sizin səfəriniz əlbəttə ki, siyasi əlaqələrə yeni təkan verəcəkdir. Mən bilirəm ki, Sizinlə birlikdə Azərbaycana biznes dairələrini təmsil edən böyük heyət gəlmişdir. Bu gün Macarıstan-Azərbaycan biznes forumu da keçirilir və əminəm ki, biznes dairələri arasında olan əlaqələr iqtisadi əməkdaşlığımıza da güclü təkan verəcəkdir. Çünki biz bu sahədə hələ işləməliyik. İqtisadi əməkdaşlıq siyasi əməkdaşlığın səviyyəsinə çatmalıdır. Əminəm ki, biznes forumun keçirilməsi bu işdə bizə kömək göstərəcəkdir.

Mən hesab edirəm ki, iqtisadi sahədə uğurlu əməkdaşlıq aparmaq üçün çox yaxşı imkanlar, perspektivlər vardır, ölkələrin potensialı da kifayət qədər güclüdür. Sadəcə, biznes strukturları bir-biri ilə daha da sıx əlaqədə olmalıdırlar. Əminəm ki, biz bu sahədə də gözəl nəticələri görəcəyik.

Bu gün müzakirə etdiyimiz məsələlərin arasında regional təhlükəsizlik məsələlərinə də toxunduq. Xüsusilə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli ilə bağlı Azərbaycanın mövqeyini mən Sizə ifadə etdim. Bizim mövqeyimiz beynəlxalq hüquq normalarına əsaslanır. Bizim mövqeyimiz beynəlxalq təşkilatların qəbul etdiyi qətnamə və qərarlar əsasında formalaşmışdır. Bu münaqişənin həlli əlbəttə ki, yalnız və yalnız beynəlxalq hüquq normaları əsasında olmalıdır. BMT Təhlükəsizlik Şurasının 4 qətnaməsi icra edilməlidir. Ermənistanın işğalçı qüvvələri Azərbaycanın torpaqlarından çıxarılmalıdır. Azərbaycan vətəndaşları öz doğma torpağına qayıtmalıdırlar. Məsələ ilə bağlı kifayət qədər böyük sayda qərarlar verilmişdir. Beynəlxalq təşkilatlar bu məsələ ilə bağlı öz ədalətli mövqeyini bildirmişdir. Biz ümid edirik ki, tezliklə bu məsələ beynəlxalq normalar əsasında, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü şərti ilə həllini tapacaqdır.

Biz bu gün, eyni zamanda, energetika sahəsində əməkdaşlığa da öz münasibətimizi bildirdik. Bu sahədə Macarıstan ilə Azərbaycan arasında

əlaqələrin çox gözəl perspektivləri vardır. Mən ümid edirəm ki, yaxın illərdə bu sahədə, xüsusilə qaz sahəsində ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın yeni formaları yaranacaqdır. Azərbaycan zəngin təbii ehtiyatlara malik olan ölkədir. Təşəbbüsümüzlə həyata keçirilən enerji layihələri nəinki bizim, eyni zamanda, region ölkələrinin enerji təhlükəsizliyini təmin edir. Avropa ölkələri ilə enerji sahəsində əməkdaşlığımız çox uğurludur. Azərbaycan nefti artıq bir neçə il ərzində Avropa bazarlarına

çıxarılır və əminəm ki, qazla bağlı təşəbbüslərimiz də bizə eyni səviyyədə uğur gətirəcəkdir. Əlbəttə ki, enerji sahəsindəki əməkdaşlıq iki ölkə arasındakı əlaqələrə yeni təkan verəcəkdir. Mən çox şadam ki, ölkələrimizin enerji şirkətləri də çox sıx əməkdaşlıq edirlər. Bu əməkdaşlıq əlbəttə ki, ümumi Macarıstan-Azərbaycan əlaqələrinin inkişafına müsbət təsir göstərməkdədir.

Eyni zamanda, Azərbaycan Avropa İttifaqı ilə enerji sahəsində, xüsusilə "Cənub" qaz dəhlizi ilə bağlı uğurlu əməkdaşlıq edir. Bu məsələ ilə bağlı bu ilin əvvəlində Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan arasında Bəyannamə imzalanmış, işçi qrupu yaradılmışdır. Hazırda işçi qrupunun nümayəndələri çox sıx əməkdaşlıq edərək "Cənub" qaz dəhlizinin reallaşması üçün səylərini göstərməkdədirlər. Bir sözlə, enerji sahəsindəki əməkdaşlıq bütövlükdə Avropa İttifaqı-Azərbaycan əlaqələrinin inkişafına müsbət təsir göstərəcəkdir. Bu əməkdaşlıq qarşılıqlı maraqlar üzərində qurulubdur. Əminəm ki, bu əməkdaşlığın çox gözəl gələcəyi vardır. Bununla bərabər, qeyd etməliyəm ki, bütövlükdə Avropa İttifaqı-Azərbaycan əlaqələri uğurla inkişaf edir. Macarıstan bütün dövrlərdə bu əməkdaşlığa öz dəstəyini vermişdir. Biz bu dəstəyi bu gün də hiss edirik və buna görə Sizə minnətdarıq.

Bu yaxınlarda "Şərq tərəfdaşlığı" sammiti keçirilmişdir və Azərbaycan sammitdə iştirak etmişdir. Bu sammit, əldə edilmiş nəticələr imkan verəcək ki, növbəti illərdə Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan arasında əlaqələr yeni mərhələyə qədəm qoysun. Bu əlaqələrin çox gözəl perspektivləri vardır. Bu əlaqələr qarşılıqlı maraqlar,

qarşılıqlı hörmət və etimad üzərində qurulur.

Bu gün biz Sizinlə mədəniyyət, humanitar sahədə əməkdaşlığa da toxunduq. Bu sahədə əməkdaşlığın qədim tarixi kökləri vardır. Eyni zamanda, indiki dövrdə də bu sahədə əməkdaşlığımızın genişlənməsi üçün yeni imkanlar açılır. Bizim ölkələrin vətəndaşları bir-birini daha da yaxından tanımalıdırlar, daha da sıx təmasda olmalıdırlar. Əminəm ki, Sizin səfəriniz və bizim cəmiyyətlərə göndərilən çox

istəyirəm ki, biz münasibətlərimizin inkişafına çox ciddi şəkildə yanaşırıq.

Fürsətdən istifadə edərək bildirmək istəyirəm ki, biz Birləşmiş Millətlər Təşkilatı çərçivəsində çox dostcasına, mehribancasına bir mübarizə apardıq. Biz də istərdik ki, qeyri-daimi üzvlüyə seçilək. Lakin Azərbaycanın qələbəsi, həmçinin bizim də ürəyimizcə oldu. Biz Azərbaycana sıx, yaxın tərəfdaş kimi yanaşırıq. Bizim mədəni köklərimiz vardır. Biz burada bir çox sözləri məhz bu sahəyə aid söylədik. Biz, həmçinin ikitərəfli münasibətlər çərçivəsində, Macarıstan ilə Azərbaycan arasındakı əlaqələr sahəsində və eyni zamanda, Avropa İttifaqı ilə münasibətlər sahəsində bir çox addımları atırıq. Biz bundan sonra da əlimizdən gələni edəcəyik ki, Azərbaycan xalqı mümkün qədər qısa müddət ərzində asanlıqla vizalar ala bilsin və səfərlər etsin. Mən çox şadam ki, bu danışıqlar sürətləndiriləcəkdir.

Biz bu gün çox mühüm danışıqlar apardıq. Əslində bizim görə biləcəyimiz işlər, xalqlarımız, azərbaycanlı dostlarımız üçün görəcəyimiz işlər əsasən kənd təsərrüfatı, suvarma, suyun təmizlənməsi sahələrindəki işlərə aid olan məsələlərdir ki, Macarıstanın bu sahədə böyük təcrübəsi vardır. Macarıstanda əzəclilik sənayesi inkişaf etmişdir və biz çox istərdik ki, siz də müxtəlif tenderlərdə iştirak edəsiniz.

Mən xüsusilə qeyd etmək istəyirəm ki, hazırda, demək olar, bütün Avropanın diqqəti Bakıya yönəlib. Çünki hamı o ümidlə yaşayır ki, məhz bu marşrutda, buradan Avropaya çatdırılacaq enerji resurslarının marşrutlarında şaxələndirmə təmin olunacaqdır.

Mən mədəniyyət, idman, təhsil, elm sahələrindəki əməkdaşlığımızı da qeyd etmək istərdim. Mən cənab Prezidentin diqqətini bir fakta yönəltdim ki, biz hər il böyük, mühüm tədbirlər keçiririk. Onlardan biri qurultay adlanır və həmin tədbirdə dörddebir milyon şəxs iştirak edir. Əslində həmin tədbirlər çərçivəsində biz öz ümumi köklərimizi müzakirə edirik. Hesab edirəm ki, ölkələrimiz arasında münasibətlər dostluğa əsaslanır.

Biznes sahəsində də əlaqələrimiz genişlənir və bizim üçün olduqca vacibdir ki, həmçinin insanlar arasında da yaxınlaşma olsun. Biz çox mühüm sazişlərin imzalanmasında iştirak etdik. İki ölkənin əməkdaşlığı bir sıra qanunverici sənədlərlə tənzimlənir. Bu gün imzalanmış sənədlər mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Biz hesab edirik ki, bu, aramızda olan etimadı daha da gücləndirəcək və müvafiq qurumlar arasında əməkdaşlıq genişləndirəcəkdir. Mən bundan sonra da qurumlarımızdan təkliflər gözləyirəm. Bu gün bizim növbəti danışıqlarımız olacaqdır. Mən parlamentin spikeri ilə, Baş nazir ilə görüşlər keçirəcəyəm.

Cənab Prezident, Sizə olduqca minnətdaram, Siz gözəl bir sürpriz hazırlamısınız. Bəstəkar Listin əsərlərinə həsr olunmuş konsert təşkil olunacaqdır. Biz Sizə çox minnətdarıq ki, Avropa musiqisinin təmsilçisinə bu qədər diqqətlə yanaşırsınız.

gözəl və müsbət signal əlbəttə, insanlar arasındakı əlaqələrə də müsbət təsir göstərəcəkdir.

Bütövlükdə, cənab Prezident, qeyd etməliyəm ki, biz Macarıstan ilə əməkdaşlığa çox böyük əhəmiyyət veririk. Bir daha demək istəyirəm ki, bu əməkdaşlığın artıq gözəl tarixi vardır. Gələcək il biz diplomatik münasibətlərimizin qurulmasının 20 illiyini qeyd edəcəyik. Münasibətlərimizin mahiyyəti və məzmunu da çox dəyərlidir. Ən önəmlisi ondan ibarətdir ki, perspektivlər də çox ümidvericidir.

Mən Sizi bir daha Azərbaycanda səmimiyyətlə salamlayıram, bir daha Sizə "Xoş gəlmisiniz!" deyirəm.

Macarıstan Respublikasının Prezidenti Pal Şmittin bəyanatı

- Hörmətli cənab Prezident!

Hörmətli media nümayəndələri, xanımlar və cənablar!

Mən bir daha bəyan etmək istəyirəm ki, bu dəvətə görə Prezident İlham Əliyevə dərin təşəkkürümü bildirirəm. Əslində bu elə bir fürsətdir ki, xalqlarımız bir-birinə daha da yaxınlaşır və öz aralarında daha sıx əlaqələr qururlar.

Cənab Prezident artıq Macarıstana səfər etmişdir. Bir il öncə Baş nazir Orban Azərbaycana səfər etmişdir. Bu səfərlər zamanı çox mühüm danışıqlar aparılmışdır.

Mən Macarıstan Prezidenti kimi Azərbaycana, müstəqil ölkənizə ilk səfər edirəm və mən burada tək deyiləm. Mühüm hökumət üzvləri, ölkəmizin işgüzar dairələrinin təmsilçiləri məni müşayiət edirlər. Mən dərin təşəkkürümü bildirirəm ki, burada biznes forum təşkil olunacaqdır. Mən şəxsən öz mövqeyimi bildirmək

Kürdüstan Lideri Bərzani: Silahlar Sussun deyə Buradayam

BDP və DTK heyətlərinin, problemin barışıq yolları ilə həlli üçün Bərzaninin də səy göstərməsi və yardım etməsi gündəmə gətirildi. Məsud Bərzaninin də BDP və DTK heyətinə, "Barış axtarışı üçün,

Ərdoğanın dəvəti ilə, üç günlük İran ziyarətinin ardından Türkiyəyə gələn Kürdüstan lideri Məsud Bərzani, İstanbulda BDP və DTK rəhbərliyi ilə bir araya gəldi. Bərzaninin görüşmədə, "Barış üçün

gəldi.

Çırağan Sarayında təxminən 1.5 saat davam edən görüşməyə BDP başkanı Səlahəddin Demirtaş və Güldən Kışanak ilə DTK başkanı Əhməd Türk və Aysel Tuğluk qatılıb.

'Barış səylərim davam edəcək'

Kürd məsələsi ilə bağlı görüşmədə, "Savaşın getdikcə dərinləşməsi və qarşıdurmaların artması" önə çəkildi. BDP və DTK heyətlərinin, problemin barışıq yolları ilə həlli üçün Bərzaninin də səy göstərməsi və yardım etməsi gündəmə gətirildi. Məsud Bərzaninin də BDP və DTK heyətinə, "Barış axtarışı üçün, qarşıdurmaların böyüməməsi üçün Türkiyədəyəm. Bu səylərimi davam etdirəcəm. Mən Kürd probleminə də həll yolunun dialoq və barışıq yolundan keçdiyinə inanıram" fikrini söyləyib.

qarşıdurmaların böyüməməsi üçün Türkiyədəyəm. Bu səylərimi davam etdirəcəm. Mən Kürd probleminin tək həll yolunun dialoq və barışıqdan keçdiyinə inanıram" söyləyib. Baş nazir Rəcəb Tayyib

Türkiyədəyəm və bu səylərim sürəcəm" fikirlərini söyləyib.

İstanbulda gələn və Çırağan Sarayında Xarici İşlər Naziri Əhməd Davutoğlu ilə görüşən Məsud Bərzani həmçinin BDP və DTK başkanı ilə bir araya

Tarabya Köşkündə PKK görüşməsi

Kürdüstan lideri Məsud Bərzani İstanbulda Türkiyə prezidenti Abdullah Gül ilə görüşüb. Tarabya Köşkündə mətbuata bağlı keçirilən görüşmənin məzmununu ilə bağlı məlumat verilməyib. Təxminən bir saat davam edən görüşmədə PKK in silahsızlandırılması, Şam və digər düşərgələrin boşaldılması mövzuları ilə yanaşı, problemlərin həllində əməkdaşlıqla bağlı fikir mübadiləsinin aparıldığı da bildirildi. bundan öncə Çırağan Sarayında Xarici İşlər Naziri Əhməd Davutoğlu ilə də görüş keçirilmişdir. Mətbuata bağlı olan

1, 5 saatlıq görüşmənin ardından təşkil edilən mətbuat konfransında Əhməd Davutoğlu, Bərzanidən PKK ya qarşı əməkdaşlıq və aktiv dəstək istədiklərini açıqlamışdı. Kürdüstan lideri

Bərzani də öz çıxışında, "Tarixə söykənən Kürd-Türk qardaşlığının sarsılmasına-yıxılmasına heç bir hərəkət səbəb olmayacaq, inşallah" söyləyib.

"Taraf" qəzeti

Kürdüstan lideri Bərzani: Kürd Və Türk Gənclərinin Qanı Bir Daha Tökülməsin!

Türkiyə Baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğan və Kürdüstan lideri Məsud Bərzani bir araya gəldi. Baş nazir Ərdoğanla iki saati artıq davam edən görüşdə Kürdüstan Lideri Məsud Bərzani, Demokratik açılımları dəstəklədiyini söyləyib.

Baş nazir Ərdoğanla iki saati artıq davam edən görüşdə Kürdüstan Lideri Məsud Bərzani, Demokratik açılımları dəstəklədiyini söyləyib.

Görüşmədə Ərdoğanın isə Bərzaniyə,

"Türkiyənin bölgədə barış, rifah və dinclik istədiyini" bildirib, "Türkiyəyə yönəlik terror hücumlarını əsla doğru olmadığını" söyləyib.

Üç gündür görüşlər keçirən Kürdüstan lideri Məsud Bərzani, Baş nazir Rəcəb Tayyib Ərdoğanla görüşdü. Baş nazirin İş Ofisində reallaşan görüş 2 saatdan artıq davam edib.

Məsud Bərzani görüşmənin ardından mətbuat mənsuclarına açıqlama verib.

Bərzani, Baş nazir Ərdoğan, prezident Gül və digər görüşmələrin dostcasına keçdiyini, qiymətli olduğunu söylədi.

Baş nazir Ərdoğan ilə görüşmənin yaxşı və müvəffəqiyyətli bir görüşmə olduğunu ifadə edən Bərzani, ümumiyyətlə bölgənin vəziyyətini, bölgədə yaşanan gəlmələrin diqqət mərkəzində olduğunu ifadə edib.

Bərzani, "Görüşlərimizdə çox yaxın və eyni düşüncələri paylaşdıq. İqtisadi mövzularda eyni fikirləri paylaşdıq. Hörmətli Baş nazirin açılımlarını dəstəkləyirik. Belə bir siyasət həm Türkiyəyə həm də bölgədə sülhü təmin edəcək" deyər açıqlama verib.

ƏSGƏRİ HƏRƏKƏTLƏRƏ QARŞIYIQ

Keçən Mart ayında Baş nazir Ərdoğanın, Ərbilə ziyarət etdiyini xatırladan Bərzani, bunları söyləyib: "Özləri açıqca söylədilər ki Kürd millətini inkar dövrü geridə qaldı. Bu, yeni bir tarix gerçəklik deməkdir. Böyük bir cəsarət istəyən vəziyyətdir. Bu yanaşmadan sonra, biz, PKK tərəfindən edilən hər cür əsgəri hərəkətə qarşıyıq. Qan tökülməyə davam edilməməsi lazımdır. Biz hər hansı bir mübarizə olsa, bunun parlamentdə müzakirəsinin lazımdır. Kürd və Türk gənclərinin qanının bir daha tökülməməsi lazımdır. Bu məsələnin, barış üsullarla həll edilməsi lazımdır. Baş nazirin siyasəti, bölgənin təhlükəsizliyi üçün böyük bir qatqı təmin edəcək."

QƏDƏRLƏRİ BİR

Məsud Bərzani, Kürdlərin və Türklərin qədərini bir olduğuna və birlikdə yaşamaqları lazımdır inandığını vurğulayaraq, "Qardaşca yaşamağa bir maneə qalmaması lazımdır inandırıram" dedi. Bərzani həmçinin Qurban Bayramına işarə edərək, "Türk qardaşlarımızın və bütün xalqların, bütün Müsəlman dünyasının bayramını təbrik edirəm" deyib.

Kürdüsta Lideri Bərzani: PKK-nı Kandildən Çıxara bilməzsiniz

Bərzani, görüşmələr əsnasında özlərinin PKK-ya qarşı döyüşə qatılmalarının qeyri-mümkünlüyünü də qeyd edib. Bununla yanaşı PKK-nın Kandildən tamami ilə çıxarılmasının çətinliyini də təcrübələrinə əsasən çətin olduğunu bildirdi. Bərzaniyə görə, tək çıxış yolu dialoqdur. Konstitusiya işləri bunun üçün əhəmiyyətli bir zəmin meydana gətirəcəyi kimi, BDP nin Məclisdən ayrılmasının da lazımdır diqqət çəkdi. "Eyni yerlərdə mən də döyüşdüm. PKK Kandildən tamami ilə çıxarıla bilməz..." Kürdüstan lideri Məsud Bərzani ilə uzun bir müsahibə apardıq. Hər vaxt olduğu kimi, birbaşa danışdı. Bundan illər əvvəl nə deyirsə, eyni fikirləri davam etdirdi. Nələri edə biləcəyini və nələri edə bilməyəcəyini çox açıq şəkildə söylədi. Türkiyədə bəzi dairələr, Bərzaniyə güvənilməyin mümkünlüyünü söyləyir. Halbuki Kürd Lider indiyə qədər nə demişsə, arxasında dayanmışdır.

Bərzaninin son dərəcə əhəmiyyətli mesajları vardı:

1) Mənim üçün ən əhəmiyyətli ünsür, kürd-Türk dostluğunun zədələnməməsidir. Artıq yeni bir dövr başlamışdır və bu dostluq pozulmamalıdır. Halbuki PKK, əsgər və polis öldürərək bu dostluğu zədələyir.

2) Bu problem silahla həll edilə bilməz. Nə Türkiyə nə də PKK silahla bir yerə çata bilməz. Mən də bura əsgəri əməliyyatların dayandırılmasını tələb etməyə gəldim.

3) Biz hər hansı bir əsgəri əməliyyata qatılmırıq.

Bərzaniyə görə, tək çıxış yolu dialoqdur.

Konstitusiya işləri bunun üçün əhəmiyyətli bir zəmin meydana gətirəcəyi kimi, BDP nin Məclisdən ayrılmasının da lazımdır diqqət çəkdi. "Eyni yerlərdə mən də döyüşdüm. PKK Kandildən tamami ilə çıxarıla bilməz..." Son günlərdə TSK in artıq dəyişdiyi, daha yaxşı bir rəhbərliyə qovuşduğunu, hələ ABŞ dan alınacaq yeni texnologiyayla Kandilin tamami ilə dağıdıla biləcəyi fikirləri irəli sürülür. Bərzani ilə müsahibədə bunu da soruşduq. Unutmayaq ki, Bərzani illərini Hakurk-Kandil dağlarında keçirmiş olan bir peşmerge. Oraları çox yaxşı bilir. Təcrübələrini izah etdi: "...Türk Ordusunun gücü ortada, ancaq nə qədər güclü, nə qədər texnologiya ilə təchizatlı olsanız olun bu yenə də qeyri-mümkün deyiləcək qədər gücdür. Qarşınızda nizamlı bir ordu yox. Hələ o dağlardan partizanı çəkib çıxarda bilməzsiniz... Mən də oralarda vuruşdum. O dövrdə İraq rəhbərliyi bizə qaz bombası atdı, tam 5 böyük əsgər yıxdı, təyyarələrlə bombardman etdi, yenə də bizi yox edə bilmədi. Dünyanın ən çətin bölgəsidir..." Xatırlasanız, təqaüdü Baş qərargah Başçısı Büyükanıt da 32.Gündə, TSK in Kandilin zəbt edilməsinin qeyri-mümkünlüyündən söyləmişdir. Bərzani, beləsinə böyük əsgəri əməliyyatların indiyə qədər nəticə vermədiyini kimi, bundan sonra da nəticə verməyəcəyinə əminliyini ifadə etdi.

Əli Birand/Milliyet

Səhifəni hazırladı: Nofəl Ədalət

Sətri Xəbərlər

* Gələn ilin əvvəlində ABŞ öz ordusunu İraqdan çıxarılacaq. Gözlənilir ki, bir-neçə min xüsusi təyinatlı zabit Kürdüstan bölgəsində qalacaq.

* Kürdüstanın paytaxtı Həvler şəhərində Peşmərqələrin paradı keçirilmişdir.

* Türkiyə qırıcıları Avqust ayından indiyə qədər Cənubi Kürdüstanın ərazilərini bombalayır. Əsas məqsəd isə Qandil dağlarında olan PKK düşərgələridir. Bombarduman zamanı onlarla dinc insan da həyatını itirmişdir.

* İraq Kürdüstanının prezidenti Məsud Barzani İrana səfər etmişdir. O, İran prezidenti M.Əhmədinecat və Ali Dini rəhbər İmam Xomeyni cənabları ilə görüşmüşdür.

* Türkiyə Kürdüstanı ərazisində gedən döyüşlərdə 36 kürd partizanı şəhid olmuşdur. Lakin meyidləri təhvil alan valideyinlər jurnalistlərə bildirmişlər ki, cəsədlərdə güllə izləri görmədilər. Bununla əlaqədar aparılan araşdırmalar göstərdi ki, kürd xalqı qarşı kimyavi silah tətbiq olunmuşdu.

* Fransanın paytaxtı Parisdə kürdlərlə türklər arasında qarşıdurma baş vermişdi. Türk milliyətçilərin mitinqi zamanı bir qrup kürd gənci onlara hücum edərək, qaçmağa məcbur etmişlər. Polis 30-a yaxın kürd gəncini həbs etmişdi.

* Moskavada Cənubi Kürdüstanla əlaqədar konfrans keçirilmişdi. Tədbirdə məşhur siyasətçilər və ictimai xadimlər də iştirak etmişlər.

* Almaniya hüquqşünasları Türkiyənin bir sıra dövlət xadimlərini, o cümlədən baş nazir Ərdoğanı, müdafiə nazirini və s., məhkəməyə vermişlər. Onlar iddia edirlər ki, Ərdoğan və onun komandası kürd xalqına qarşı kimyəvi silah tətbiq edib, yüzlərlə uşaq və yeniyetmə həbsxanalarda müəmmalı şəkildə ölüblər. Hüquqşünaslar tələb edirlər ki, Türkiyə rəhbərliyi "insanlığa qarşı cinayət" törətdikləri üçün həbs olunsunlar və beynəlxalq Haaqa tribunəlinə verilsinlər.

* Bu il Çin Kürdüstan bölgəsindəki sərmayələrini 8 milyard dollara çatdırıb, Türkiyə və İrandan sonra Kürdüstanın üçüncü böyük xarici əməkdaşı yerini tutub.

* Avropa Komissarları öz çıxışlarında bildirmişlər ki, əgər Kürd xalqı öz müqəddəratını təyin etsələr, biz buna etiraz etmərik, əksinə əməkdaşlıq üçün qapılarımızı açarıq.

Türkiyənin "Tudey Zaman" qəzetinin yazdığına görə, ölkədə kürd iş adamlarını öldürülməsinin arxasında Türkiyə dövləti durur. Məlumatlara görə, dövlətdə xüsusi siyahı var, və orda olan kürdlər tez-gec öldürüləcəklər.

Noyabrın 4 və 5-i Məsud Barzani Türkiyəyə səfərə yollandı. O, baş nazir Ərdoğan və XİN rəhbəri Davutoğlu ilə görüşdü. Görüşdən sonrakı mətbuat konfransında cənab Barzani bildirmişdir ki, "Kürd məsələsi" heç vaxt silah yolu ilə həll edilməyəcək. Türkiyə gərək sülh üçün yollar axtarsın.

Kürdüstanın baş naziri Bəhram Saleh ABŞ-da səfərdədi. O, ABŞ konqresində, Ağ Ev-də və BMT-nin baş ofisində bir sıra görüşlər keçirərək, dünya ictimayətinə kürd xalqı haqqında məlumatlar vermişdi.

Kürdüstan Muxtariyyatının prezidenti Məsud Barzani Belçikaya səfər edərək, bir sıra dövlət xadimləri ilə görüşmüşdü.

Türkiyənin İzmit şəhərində naməlum şəxs sənişin gəmisini ələ keçirərək, İmralı adasına üzməyi tələb etmişdi. Türkiyənin xüsusi xidmət orqanlarının keçirdiyi əməliyyat nəticəsində həmin şəxs öldürülmüşdür.

Fransanın "Le-Figaro" qəzetinin yazdığına görə, Suriya prezidenti Bəşər Əsəd Kürdlərə muxtariyyət verməyi planlaşdırır.

Redaksiyadan

Azərbaycan mətbuatı Kürd xalqı haqqında nə yazır?**ƏSƏD TÜRkiyəyə qarşı "KÜRD KARTI" İLƏ OYNAYACAQ**

Fransanın populyar qəzetlərindən olan "Le Figaro" Suriya prezidenti Bəşər Əsədin Türkiyənin baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğanı qarşı kürd kartından istifadə etməyə hazırlaşdığını iddia edib.

Qəzetin iddiasına görə, Əsəd bu ilin aprel ayında "PKK-nın Suriya versiyası" olan PYD təşkilatının lideri Məhəmməd Saleh Müslimin Suriyaya dönməsinə icazə verərək, ölkənin rəsmi müxalifət hərəkatının ikinci adamı olmasına da yaşıl işıq yandırb. Ayrıca daha əvvəl PYD-ni təzyiq altında saxlayan Əsədin "ipləri boşaltdığı" yazan qəzet, bundan faydalanan təşkilatın bir vətəndaşlar

komitəsi meydana gətirmək üçün seçkilər təşkil edərək, "Qərbi Kürdüstan Şurası" seçdiyini vurğulayıb.

Qəzet ayrıca təşkilatın məqsədinin Əsədin devrilməsi təqdirində muxtar bir kürd dövləti qurmaq olduğunu irəli sürüb. PYD-nin əslində Əsəd rejimini həzz etmədiyi, lakin ondan Türkiyəyə qarşı istifadə etmək üçün Suriya hökumətinin yanında olmağı seçdiyi ifadə edilir. Qəzet Əsədin də bu vəziyyətdən faydalandığını və "bu şəkildə Ərdoğanı, Suriya mövzusunda mövqeyi səbəbiylə cəzalandırmaq istədiyini" yazıb.

N.Asifli, musavat.com

Türkiyə 11 min kürd separatçısının yaşadığı 8 düşərgənin bağlanmasına qərar verdi

Türkiyə hakimiyyəti terrorizmlə mübarizəyə dair ABŞ və İraqa əməkdaşlıq çərçivəsində kürd separatçılarının düşərgələrinin təxliyəsinə başlayıb. Bu barədə "Trend" Türkiyənin "Vətən" qəzetinə istinadən xəbər verir. Bu ilin sonunadək 11 minə yaxın adamın yaşadığı səkkiz düşərgənin bağlanması planlaşdırılıb. Onların 90 faizi Türkiyə vətəndaşdır. Təxliyə üzrə işlər BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı və İraqın Kürd regional administrasiyası ilə birgə aparılacaq. Düşərgələrin sakinləri

vətənə qaytarılacaq və burada onların bütün sosial tələbatları təmin olunacaq. Türkiyə son zamanlar terrorla aktiv mübarizəyə başlayıb. Türkiyənin Hərbi Hava Qüvvələri İraqın şimalında kürd separatçılarının mövqələrinə aviazərbələr endirir. Türkiyə HHQ avqustun 17-si axşam yaraqlıların Türkiyənin şimal-şərqində törətdiyi hücumdan sonra aviazərbələr endirib. Həmin hücum nəticəsində 9 türk hərbiçisi öldürülmüşdü. Bu, Türkiyənin bir ildən artıq müddət ərzində İraqın şimalına

endirdiyi ilk zərbələrdir. Türkiyə ilə PKK arasında münəqişə 25 ildən artıqdır davam edir. Bu münəqişə 40 mindən artıq insanın həyatına son qoyub. PKK BMT, eləcə də Ankaranın tamhüquqlü üzv kimi daxil olmağa çalışdığı Al tərəfindən terror təşkilatı kimi tanınıb. Bundan əvvəl PKK yaraqlıları Türkiyə hakimiyyətini çoxillik kürd probleminin həlli ilə bağlı konkret addımlar atılmayacağı təqdirdə silahlı qarşıdurmaların fəallaşacağı ilə hədələyib.

baki-xeber.com

Türkiyədə kürd yaraqlıları ilə mübarizə üçün xüsusi bölmə yaradılır

Türkiyədə kürd yaraqlıları ilə mübarizə üçün xüsusi peşəkar hərbi bölmə yaradılır. Bu barədə Türkiyə Müdafiə Nazirliyi məlumat yayıb. Müdafiə naziri Vecdi Gönülün sözlərinə görə, adıçəkilən peşəkar bölməyə cəlb olunacaq hərbiçilər 10 ilə qədər xidmət edəcəklər. Onların başlıca vəzifəsi

İraqa dövlət sərhədinin mühafizəsi olacaq. Məhz bu ərazidən İraqdakı kürd yaraqlı qruplar Türkiyə ərazisinə qarşı terror aktları həyata keçirirlər. Gönül qeyd edib ki, Müdafiə Nazirliyi hazırda bu məsələnin hüquqi aspektləri üzərində iş aparır. Bu barədə ətraflı məlumat hələlik verilmir. Qeyd olunur ki,

yalnız kürd yaraqlıları ilə mübarizə üçün xüsusi təyinatlı hərbi bölmənin yaradılması ideyası çoxdan gündəmdədir. Bir çoxları hesab edir ki, nizami ordu bu cür xüsusi əməliyyatlar aparmaq imkanına malik olmadığından qarşısına qoyulan vəzifələrin öhdəsindən gələ bilmir.

Şimali İraqın kürd administrasiyası Türkiyənin hərbi əməliyyatlarla terrora qalib gələ bilməyəcəyini deyir

Türkiyə İraqın şimalında hərbi əməliyyatlar aparmaqla terrorla mübarizədə nəticə əldə edə bilməyəcək.

"Trend"-in məlumatına görə, bu barədə Şimali İraqın kürd administrasiyasının baş naziri Neçirvan Bərzaninin bildiyini bazar ertəsi CNN Turk telekanalı xəbər verib. Bərzani hər iki tərəfi silahı yerə qoymağa və danışıqlara başlamağa çağırıb.

O, həmçinin, kürd separatçılarının mövqələrinə endirilən aviazərbələr nəticəsində bu regionun dinc sakinlərinin həlak olmasından narahatlığını

ifadə edib. Türkiyə HHQ avqustun 17-si axşam yaraqlıların Türkiyənin şimal-şərqində törətdiyi hücumdan sonra Şimali İraqda Kürd İşçi Partiyasının (PKK) terrorçularının mövqələrinə aviazərbələr endirib. Həmin hücum nəticəsində 9 türk hərbiçisi öldürülmüşdü.

Bu, Türkiyənin bir ildən artıq müddət ərzində İraqın şimalına endirdiyi ilk zərbələrdir. Türkiyə ilə PKK arasında münəqişə 25 ildən artıqdır davam edir.

Bu münəqişə 40 mindən artıq insanın həyatına son qoyub. PKK BMT, eləcə də Ankaranın tamhüquqlü üzv

kimi daxil olmağa çalışdığı Al tərəfindən terror təşkilatı kimi tanınıb.

Bundan əvvəl PKK yaraqlıları Türkiyə hakimiyyətini, çoxillik kürd probleminin həlli ilə bağlı konkret addımlar atılmayacağı təqdirdə, silahlı qarşıdurmaların fəallaşacağı ilə hədələyib.

Nadir Qafarzadə Türkiyəni sərt tənqid etdi

ANS-də yayımlanan "Günəbaxan" verilişində maraqlı hadisə baş verib. Verilişdə qonaq olan müğənni Nadir Qafarzadə Türkiyə haqqında sərt fikirlər söyləyib. Belə ki, qonaqlardan birinin "Tarkan toylara 300 min dollara gedir, sizin buna münasibətiniz necədir" sualı Nadiri hiddətləndirib və o özündən çıxıb. Nadir Qafarzadə cavabında deyib: "İyrənirəm Türk kanallarından. Türkiyə Azərbaycana əxlaqsızlığı, mənəviyyatsızlığı gətirib. Mən başa düşürəm Tarkan kimdir ki? O mənə

tanımırsa, mən onu dünəndən tanımıram. Nə Türkiyə, Türkiyə salmışsınız siz? Türklər gəlib bizim əxlaqımızı pozdular. Torpaqlarımızın 20%-ni ermənilər alıb, qalanını da gedin türklərə verin. Bəsdirin də, az "girin" türklərə. Bizim millətdə namus, qeyrət, qürur yoxdur. Türklər öz millətini, bayrağını, torpağını, dövlətini seven xalqdır, bizim kimi deyil. Allah eləsin türk də gəlsin, o biri torpaqları alsın sizdən". Bu sözləri deyəndən sonra Nadir Qafarzadə verilişi tərk edib.

Böyük Kürd şairi Əbdurrəhman Həjar yaradıcılığına ümumi bir baxış

(I yazı)

Dünya ədəbiyyatında az-az yaradıcı şəxsiyyət tapılar ki, öz milli psixologiyasını, xalqının yaşam tarzını əsərlərində əks etdirməsin. Böyük mütəfəkkirlər daim ümum-bəşəri ideyalarla yanaşı xalqının sivil, demokratik və azad yaşamasını da diqqət mərkəzində saxlamış və bu istiqamətdə mübarizələrini aparmışlar. Bu qəbil mütəfəkkirlərdən biri 20 yüz ildə şərq ədəbiyyatına meteor kimi daxil olan, milli və azad fikirlərinə görə daim təqib olunan, sürgünlərdə yaşayan Böyük kürd şairi Əbdurrəhman Şərəfkəndi Həjardır.

Həjar dünyavi baxışı olan, milli və dünyavi fikirlərin məğzinə dayanan, ondan qaynaqlanan, hər iki baxışı özündə əks etdirən bir sənətkardır. Onun əsərləri nəqədər millidirsə bir o qədər dünyavidir və ya nə qədər dünyavidirsə, bir o qədər millidir.

Həjar ömrünü sürgünlərdə. Həbslərdə keçirsə də yaradıcılıq istiqamətini dəyişməmiş, dahada cəsarətlə əsərlərini qələmə almış və acı gerçəklikləri söyləmiş, arzularını dilə gətirmişdir. Şairin 1957-ci ildə Suryada muhcirətdə qələmə aldığı "Mənvə bülbül" poemasında söylədiyi aşağıdakı fikirlər onun nə qədər mübariz bir şəxsiyyət olduğunu ortaya qoyur:

Tikanlı tikəyəm, mənə yeyənin
Gözündən çıxaram açıq-aşkara.
Qanıma susayıb qan eyləyənin,
Bir gün taleyini eylərəm qara.

Və yaxud

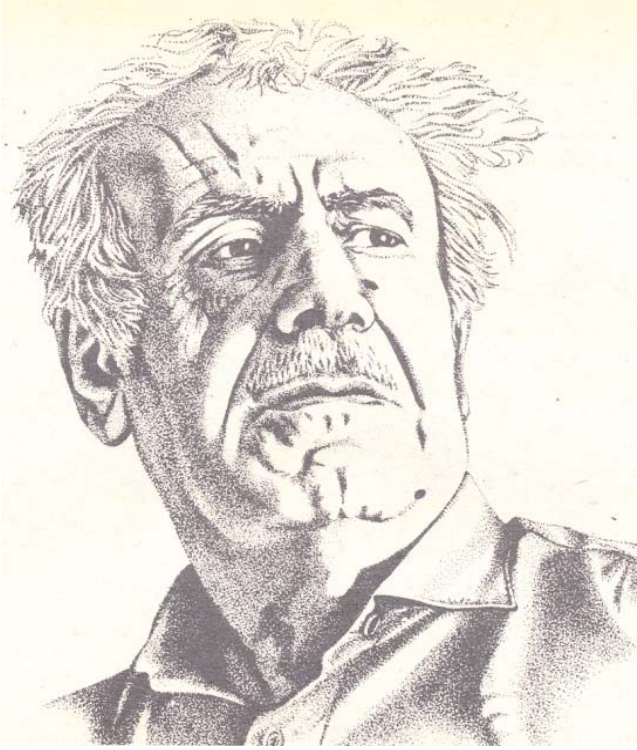
Tülküyə döndərdim pələngi,şiri,
İndi tülkülərmi yeyəcək mənə?

Artıq bu poemanı oxuyanda şairin hansı mübarizə meydanında olduğu göz önündə sərgilənir.

Vətən hər bir sənətkarın dilində müqəddəs bir məkan olsada hər bir sənətkar onu vəsv etməkdə söz gülüstanının min rəg calarından naxış vurub bəzəməklə vətən sevgisini dilə gətirir. Həjarda Vətənim Kürdüstan deyərək söyləyir:

Cahan olsa bir gözəllik ağacı,
Hər diyarın gövdə budaq sanaram.
Bu ağacın başındakı gül tacı
Sənsən, - deyib eşqin ilə yanaram.

Heç bir rəsmi məktəbdə təhsil almayan, Rza şahın hakimiyyəti illərində iranda qeyri dildə şeir yazmaq qadağan olduğu bir vaxtda Doğma Kürd dilində mötəşəm əsərlər yaradan Həjar həmçinin marifçi ideaları ilə seçilir. Xatırladım ki, Həjar Ərəb və Fars dil-

lərində mükəmməl bilsədə əsasən Kürd dilində yazıb yaratmışdır.

Həjar elimin, siyasi mübarizənin önəmli olduğunu göstərməklə yanaşı, körtəbi inqilabın deyil savadlı idarəçiliyin önəmini açıq şəkildə göstərirdi. Müəllif "Laylay" adlı mənzuməsində azad yaşamının yolunu bu cür dəyərləndirir və təbliğ edir:

İstəmişən əgər yadlara olasan qul,
Azadlığın yolunu sənə göstərim, oğul.
Günün qara keçsə də, əzizim, get məktəbə.
Təhsilsiz bəşər çətin yetər mətləbə.

Təhsilsiz insanın bəlalərini öncədən görəni, yalnız atası Hacı Molla Məhəmməddən dini təhsil alan Həjar böyük bir pedoqoq, əvəzsiz müəllim olduğuda ortadadır.

Həjar kimi şəxsiyyətlər dünyaya az-az gəlir ki, onları da zaman zamanın da doğru anlaya bilmir. Lakin onlar nə qədər əzab içində yaşasalarda öz haqq yollarından dönmürlər.

Milli adət-ənənələri əks etdirən şeirləri, poema və piesləri bir bədi əsər olmaqla yanaşı fundamental bir tədqiqat əsəridir. Kürd xalqının milli etnoqrafiyası-adət ənənələri, yaşam tərzləri mərasimləri bu əsərlərdə orjinal bir şəkildə sərgilənir. Şairin bu qəbil əsərlərini isə humanitar elimlərin müxtəlif sahələrinə aid etmək olar. Burada tarix, ədəbiyyat, incəsənət-musiqi və.s. sahələrin bədi ifadəsi içində elmi tədqiqində görürük. Müəllif şərq və qərb icdimai fikirindən nusbət dəyərlərdən də yan keçmir onları da bədi bir dildə ustalıqla əks etdirir.

Həjar söz boyası ilə rəsm cızan unikal şəxsiyyətdir. Şərq ədəbiyyatına nəzər yetirsək yallı rəqsini tərənüm etdirən və onun incəliyini sərgiləyən onlarla sənətkar görə bilirik. Lakin bu sənətkarların hec biri əminliklə deyə bilərik ki, Həjar qədər incəliklə təsvir edə bilməyib. Azərbaycanda mühacir

ömrü yaşamış tədqiqatçı alim Rəhim Qazinin təbirincə desək "Yallı heç bir sənətkar tərəfindən Həjar qədər canlı və incəliklə göstərilməyib"

* * *

İnsanı daima öz ağışında saxlayan bir his mövcuddur ki,ona hər bir fərd ehtiyac duyur.Bu hissini doğurduğu sevincidə,kədəridə ömrü boyu şirin xatirə kimi qoruyur. Adi insanlardan fərqli olaraq şairlər bu hissini təzahürünü poeziyaya gətirir. Bu sirli-sehirli dünyanın möcüzələrini digərlərində sözün möcüzəli qanadı ilə aca bilir.

Nəzərə alsaqki məhəbbət, sevgi adlandırdığımız hiss cinsi-heyvani hislərdən doğulmur onun başlıca mayəsi təmiz və pak niyətdən yoğrulub onda məhəbbət poeziyasında nurdan və paklıqdan doğulduğunu qəbul etmiş olarıq. Bu baxımdan yuxarıda dediklərimizlə yanaşı kürd ədəbiyyatının görkəmli siması olan Həjar poeziyasın insanlıq mayası adlandırmaq olar.

Gəl yenə çəmənin seyrinə çıxacaq,
Gözümüz qəlbimiz danışsın ancaq.
Bizi görəni olar - demə, sevgilim.
Dünyada sevlənmək sevmək qalacaq.

Həjarın şeirlərindəki orjinallıq şairin qəlb dünyasını tam açıqlığı ilə əks etdirir. Şair heçnədən çəkinməyərək Sevgilisi qarşısında hər şeyini qurban verməyə hazır dayanır.

Ey bədirlənmiş hilal baxma yaşın ondördü
Olaram gözlərinə min dəfə qurban doymaz.

Şairin lirik şeirlərində bir ağrı, həsrət sezilməkdədir, həsrət günəşi parlamadadır. Hər bir şairin qəlbine doğma olan hicran ağrısı sanki Həjarın yaradıcılığında daha çox qol qanad açıb. Rubailərinin böyük əksəriyyətində hicran yangısı qabarıq şəkildə görünməkdədir.

Üzündən utanar bağların gülü,
Bənövşə dayanır boynu bükülü,
Dilim çox arzular dil busasını,
Fəqət tükənmir hicran nisgili

***

Göz tikdim yollara gözüm göyərdi
Kainat elə bil sukuta daldı,
Üfüqdə bir ulduz titrədi birdən,
Onunda qəlbini min həsrət aldı.

Həjar sevdiyi qadını ilahiləşdirməsədə Onun qarşısında aciz olduğunu etiraf edir. Şairin bu etirafı

acizənəlikdən deyil, böyük bir gözəlliyin vəsfini qəlbimizdə canlandırır.

Dilim dodağınənin vəsfində aciz...

Və yaxud.

Acizəm yanağın vəsfində aciz...

Şair vəsf etdiyi gözəli Sonuncu məqama qədər vəsf edir ki, bundan oyana vəsf etməyin qarşısında aciz qalır.

Şairin lirik şeirlərindəki bədi bənəzmələrin bir qismi xalq deyimlərindən gəlsədə Həjar qələmində orjinal şəkil alır. Buda söylənilmiş fikirlərin təkrarı deyil yeni deyim tərzini kimi ortaya çıxır.

Duz səpdi yarama,dodağı duzlu,
Yaralı buz istər, ürəyi buzlu.

Beyitin hər iki misrasının birinci tərəfində işlənən "duz səpdi yarama", "Yaralı buz istər" məcazi xalq deyimləri ikinci tərəfdə işlədilər dodağı duzlu", "Ürəyi buzlu" məcazları ilə yeni məzmun qazanır. Buda şairin təxəyyülündən qopan, yeni mənə, məzmun daşıyan kamil misralardır.

Sevgisiz şair sözü, dil açmayan körpəyə bənzərki onu nə anlamaq, nədə kimlərəsə anlatmaq olur. Məhəbbət lirikası tanrının insana bəxş etdiyi insan üçün ilahi nemət olan sevginin dilidir. Bunun əzabları nə qədər çox olsa şair ilhamına o qədər işıq salar. Bu səbəbdəndir ki, Həjar şeiri yenilməzliyi ilə seçilir.

Uzun illər sürgündə, vətənidən uzaq yaşayan Şairin ürək dili ilə qələmə aldığı əsərləri hicran ağrısına, onun əzablarına sinə gərir. "Əqidəni edam etmək olmaz" deyən bu bəşəri sənətkar, ölməz söz ustası bəşəriyyətin mayəsi olan sevgində edamını mümkünsüz sayır.

Kirpiyin ləşkərin nizamla gəldi,
Könül qarətinə ilhamla gəldi,
Sevindim yarına qəsd eləyirsən
Gözümdən dup-duru bir damla gəldi.

Nofal Ədalət

Nofəl Ədalət

* * *

Çadira gələn gələn gəlin.
Gəl, qədəminə qurban.
Ehtiyaclar içində susan, dilinə qurban.
Çadira gələn gəlin,
Oğul gözleyir səndən,
Şoran düzlərdə göyərən qaçqın evi.
Çadira gələn gəlin.
Oğulun oğul olmalı.
Bu məğlub ataların.
Yurdunu geri almalı.

YAŞADIM

Əlimlə sevincin məstlik camını,
Çəkib gözlərimə Çəkib yaşadım.
Kor oldum dünyanın pisliklərinə.
Qəlbimə sevgilər əkib yaşadım.

Hey qacdim qismətdən məni haqladı.
Mən çəkdim əlimi sıxıb saxladım.
Mənim əzabımı gören ağladı.
Ömrümü yollara töküüb yaşadım.

Dağın zirvəsindən qopan daş oldum.
Qayalar icində min talaş oldum.
Duyumsuz daşlara həmsirdaş oldum.
Sirimi daşlara büküb yaşadım.

Hər addım başında didilər məni.
İzlədilər məni,güdülər məni.
Ömür yollarımı Kənkənlər kimi,
Dişim,dırnağımla söküüb yaşadım

Ürək sındırmadım ürək bağladım,
İtən hər günümə mən yas saxladım,
Özüm öz içimdə coşub çağladım.
Özüm öz icimə çöküb yaşadım.

DAŞ QOYMAYIN MƏZARIMIN BAŞINA

Daş qoymayın məzarımın başına.
Ömrüm boyu başı daşlı olmuşam.
Heç olmasa rahat yatım məzarda.
Bu dünyada gözü yaşılı olmuşam.

Göz dağına cevrilməsin baş daşım.
Məzarıma örtük salsın buludlar.
Qəbrim üstə gəlib-gedən olmasın.
Orda məni afətimdə*ovudar.

O dünyada ölüm yoxdu,əzizim.
Ölüm qalar bu əfsanə dünyada.
Daş qoymayın məzarımın başına.
Birdən ölüm güc eyləyər onada.

Daş qoymayın daş hörməyin üstümə.
Ruhum sizi hər addımda qınqyar
Mən diriyyəni gömülmüşəm torpağa.
Daş qoymayın ölüm məni tanıyar.

Bu dünyada ağlayanım olmadı.
O dünyada yas tutacam özümə.
Ay ,sevənim,günahlara bələlib.
Tərsə durma söylədiyim sözüme.

HƏR GÜN YOL GEDİRƏM

Hər gün haqqa doğru.
-bir addım yol gedirəm.
Bu həyatdan qopmaq üçün.
Bir təsəlli tapmaq üçün,
Tələsirem.
Fəqət artıq yürüməyir ayaqlarım,
Bircə addım yol gedirəm.
Bircə addım !
Bu yoldan dönə bilmərəm.
Yaradanın yolcusuyam.
Bu yolda bürdümürəm,
Bircə gündə ləngimürəm.

Bircə addım dala qalib,
-gözləmirəm sabahımı.
Buna qadir deyiləm mən.
Ya tələsəm ya gec qalam.
Bacarsaydım tələsərdim,
Həqiqətə catmaq üçün,
Bu dünyanın təsəllisin,
-o dünyada tapmaq üçün.
Hər gün qəbrimə bir addım yol gedirəm.
Uzaqdan görsənir məzarım.
Önündə durub biri,
-yaş axidir gözlərindən.
Tələsirem catam ona,
Deyəm:
-bəsdı,
kimsən mənə ağlayırsan.
Haqqın varmi ağlamağa ?
Catmıram,
-deyə bilmirəm.
Arzum gözümde donub
-boğur səsimi icimdə.
Əlim uzalı qalır.
Catmıramki,catmıram.

ANAM MƏNİ BÖYÜTDÜ

Laylasında yatırıb siğal çəkdi saçıma.
Bir an qorxunc yuxular salmayaraq yadıma.
Qəhrəmanlıq dastanı uyduraraq adıma.
Anam məni böyütdü...

Xoşbəxtlik taleyimi arzusunda o duyub.
Ömür-gün yollarımda silinməz izlər qoyub.
Yolumda əzablardan demədi könlüm doyub.
Anam məni böyütdü...

Gənclik libasın versin versin deyə gəlinə.
Oğul toyu büsəti,xına yaxsın əlinə.
Oğul ya şəhid ola,ya dönə yurd yerinə.
Anam məni böyütdü.

Qürbət eldə yaşadı qardaş bacı dərini.
Həyat vaxtsız aparır o dünyaya mərdini,
Dözdü dərnlərə,dözdü basib oğul səbrini,
Anam məni böyütdü.

* * *

Dərdin alan olmasa,
Yada salan olmasa,
Haqqın yerin bulmasa,
Düz adamı ağladır.

Ötmək çətin nadanı,
Sevinçə şər qatını,
Mələk kimi adamı,
Bəzən nadan ağladır.

Şərin felinə uyub,
Haqqın gözünü oyub,
Hərdən yalana uyub,
Düz adamı ağladır.

Baxcan bar yetirməsə,
Gül çiçək bitirməsə,
Xoş ovqat gətirməsə,
Yaz adamı ağladır

ÖZÜM

Allah, ömrü bitirəydin,
Ya arzuma yetirəydin.
Məni bir daş gətirəydin,
Məni şair edən yerdə.

Diləyimin üzü kəmdi,
Sevincimin gözü nəmdi.
Ömrüm qəmlərə bələndi,
Sevgi nədir bilən yerdə.

Sirrini bilə bilmədim,
Ürəkdən bilmədim.
Allahım, ölə bilmədim.
Bu dünyaya gələn yerdə.

SƏRGİ SALONU

Sərgi salonuna bənəzeyir ömrüm,
Xatirə tablolar durub yan -yana.
Xəyalən qayıdıb nəzər salanda,
Kövrək duyğularım qəsd edir cana.

Elə bil bu salon başdan ayağa ,
Sonucsuz sevgilər portretidir.
Gözümde müqəddəs mələyə dönən,
Yoxsa sevdiyimin öz sürətidir ?

Baxdıqca doymuram sanki sehirdi
Özüm yaşadığım illər, fəsillər.
Durub göz önümdə lal uşaq kimi
Dilsiz xatirələr bilməm nə ister.

ŞÜKÜRLƏRDƏ BULUNDUM

Vətəndən ayrı düşdüm, ayrılıqdır qismətim
Sevgidən yarımadım, artdı dərdim, həsrətim.
Çalışdım açılmadı taleyimin hikməti,
Mən ümid bağlamadım taleyin şadlığına.

Mən ayaqda yürüdüm yıxılmadım ayağa
Özümü bənd etmədim özge adlı dayağa.
Çoxların qabaqlayıb gəlib çatdım bu çağa
Şükürlərdə bulundum üzümün ağılığına.

Sevdamin şirinliyi üstümə dərd ələdi-
Bəxtim məni hər xaman qəm-kədəre bələdi.
Uçrumun qaşındayam, ölüm bircə yələdi,
Dua edən tapılar cismimin sağlığına.

Çalışdım, oyatmadım yuxulu bəxt yazımı
Bəxtim olmadı çəkəm bir sevgili nazını.
Qışa çevirdim yoxsa özüm ömür yazımı ?
Mən səcdədə bulundum sevgimin varlığına.

* * *

Bahar bulududur bu gün gözlərin
He yağır üzümə sevgi yağışın.
Əllərim uzanıb qalır üzümde,
Çəkir kirpiklərin sevgi naxışın.

Bir təzə gəlinin örpəyi kimi,
Yanağın titrəyir dodağın əsr.
Dilimdən qopası sirin gəlmələr.
Baxır yanağına səbrimi kəsir.

Dəsmalım bələdir gözün yaşına.
Silmə, ayrılıqdı-deyirsən mənə.
Sən hardan biləsən ay dəniz gözlüm,
Ömrümü verərəm dəsmal yerinə

***

Nə səndən keçə bildim.
Nə anamın göz yaşından.
Əlimi, gözümü çəkdim.
Bu dünyanın daş qaşından.

Silinib yerin üzündən.
Çəkilib tanrı gözündən.
Yüz dəfə öpüb izindən.
Keçə bilmədim qarşıdan.

Əllərim tutmadı səni
Hislərim aldatdı məni.
Sonda hamı atdı məni.
Sevdam baş tutmadı başından

Nə üreyim ağrısını,
Nə allahın qorxusunu,
Nə bədənin qarğısını,
Uca tutmadım yaşından.

Sonda suala döndüm,
Oddum içimdə söndüm.
Daha özümə döndüm.
Ağlım çıxmamış başımdan

SEVGİM ÜZÜMDƏKİ KƏDƏR NOTUDUR

Mən ruh yolcusuyam ümid yerim var.
Sən bu sevgin ilə gərək deyilsən.
Tanrıya odamdan elci gedəsi
Bir bəni insansan mələk deyilsən.

Hər günü günahla olan dünyanın
Aydını duaçı, nadan duçı,
Bir könül haqq ilə yoğrulmayıbsa ,
Olmaz çəkəcəyin əzab əlacı.

Səni qınamırm, alqışlar sənə.
Gəldiyim bu yolun dalanları çox.
Məni tanıdığıın, görünən üzüm,
Məndəki məndən xəbərində yox.

Hərənin içində bir mələk yaşar.
Xəbərsiz olanlar xəbərsiz gedər.
Şeytanda məlkdi içimizdədi,
Bilmərik könlümüz xəyanət edər.

Xoşbəxt o kəsdiki,mənin tanıyar.
Tanıyar düşdüğü məkanı,yeri
Xoşbəxt o kəsdiki, hissiini boğar.
Günaha bulanmaz niyəti əli.

BİR XƏYALİ TANRISAN

Vurğunuyam günəşin.
Saclarını bəzəyir.
Bu vurğunluq könlümü
Görüşünə səsləyir.

Görüşlərdə üreyin
Gül ətirli cəməndi.
Bir xəyalı tanrısan,
Kölgən ruhi sənəmdi.

Gözlərin səmələrin,
ulduzudu əzizim

Yanağında donan yaş
Sakit yatan dənizim.

Dünyanın aşiqiyəm,
Sən dünyanın varısan.
Xoşbəxtəmki ay üzlü.
Üreyimin yarısan.

SƏN AYRI

Yaxdı qəlbi düşünlümləz diləklər.
Kəsdi yollarımı hiylə, kələklər.
Tapılmadı vədəsində gərəklər.
Vüsal ayrı, sevinc ayrı,sən ayrı.

Bu üçlüyü bir arada səslədim.
Hey yürüdüm yollarını gözlədim.
Üreyimdə neçə arzu bəslədim.
Heç birinə diləmədim sən ayrı.

Nə mən çatdım arzuların yeline.
Nə qoşulduq sevenlərin selinə.
Vaxtsız düşdük dünyar duymaz dilinə.
Sözüm ayrı, özüm ayrı, sən ayrı.

* * *

Haqqın var danlayıb qınamağına
Sənin istəyincə ola bilmədim
Ammə ki mən səni elə sevmişəm
Üstünə özgeşin seve bilmədim.

İsti bir yuvaya həsrət könlümdə
Yeri əbədidir ay canım, gözüm.
Sensiz sözlərimin dadı azalar
İtirər dadını ən şirin sözü

Ancaq böyüklüyün ümid yerimdi.
Suçümü sevgimə bağışlayarsan
Hər gün önündə sevirəm desəm
Məni sevgin ilə qarşılayarsan.

* * *

Özümə çəkilməşəm.
Zəhərli ilan dişləri kimi,
Barmaqlarım didir ağ vərəqləri.
Qara mürəkkəbə bulaşan ürək zəhərim
Rəsmini cızır.
Gözlərin günahsız və qorxunc.
Yuva dağıda uşaq kimi
Qorxuram,
Gözlərinə baxmağa.
Günahı tutar deyər.
Üreyini nə vaxtsa tərpedən hisslərim
Günahkardır.
Dağıtdı könül yuvanı.
İndi tutub günahı
Mən necədə aciz və ümitsiz.
Sən necədə məsumsan.
Heyif , Sənin bu mələk məsumluğuna.

GÖZƏLİM

Aranmısan göz yaşımında,
Təmizsən,paksan, gözəlüm.
Batıl gözüüm kimsə görməz.
Sən elə təksən, gözəlüm.

Gözlərin bir göy qurşağı,
Hüsnün aləm yaraşığı.
Səndə bu fağır uşağın
Qəlbi tək paksan, gözəlüm.

Çox çəkdim bu acını.
Sən tapdın əlacını.
O şələlə saçını.
Üstümə tök sən, gözəlüm.

GET GÜLÜM...

Olub arzuların əlində əsir.
Qəlbimi etdiyən xəyanət əzir.
Sənin bu sevgidən qiymətin kəsir.
Get, gülüm, təzədən sevməyi öyrən.

Əlində əlimin izləri isti.
Gələsi yolunu söylə nə kəsdi?
Belə sevməyinə söyləmə bəsdı.
Get, gülüm, təzədən sevməyi öyrən.

Hər addım izində izim göyərər.
Keçmişə baxanda gözün göyərər.
Ölsəm məzarımda sevgin göyərər.
Get, gülüm, təzədən sevməyi öyrən.

İstəyin sevginə kölgə saldısı.
Qulağın qəlbinə hakim oldusa.
Səni bu məhəbbət belə yordusa.
Get, gülüm, təzədən sevməyi öyrən.

Az deyil qarşımda günahın, suçun
Görürəm bu yolun qaranlıq ucun.
Tanrı günahını bağışlamaqçın
Get, gülüm, təzədən sevməyi öyrən.

Könlümdə rahatlıq tapasan deyər.
Bağışla söyləyib əl açma göyə.
Qəddini bu günah əyməsin deyər.
Get, gülüm, təzədən sevməyi öyrən.

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN «ŞƏRƏFNAMƏ» ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

Əvvəli ötən sayımızda

I Şah Təhmasib Əmir Şərəfi Qəzvinə çağırır onu sarayda saxlamaq istəyirdi. Lakin saray daxilindəki çekişmələri görə Əmir Şərəf ölkənin digər bir tərəfinə göndərilməsini şahdan xahiş edir. Şah onu Şirvan mahalının bəzi yerlərini idarə etməyə məmur təyin edir və Şirvana tabe olan Ağdaş, Qəbələ, Bakı və Sahil nahiyələrinin xüsusi gəlirindən Ruzəki qəbiləsi üçün maaş ayırır. Əmir Şərəf 8 ay Şirvan hakimi olduğundan sonra (1576) I Şah Təhmasib vəfat edir. Bidlisi yazır ki: «Bununla əlaqədar sarayda hərəmərlik başlanır. Heydər Mirzə öldürülür (76, 453), İsmayıl Mirzə Qəhqəhə həbsxanasından çıxıb Qəzvinə gəlir. O, II Şah İsmayıl adı ilə şahlıq taxtında oturur (1576-1578).

Yeni Şah Osmanlı-Iran hökumətləri arasında düşməncilik və dağıdıcı müharibələr üçün bəhanə olan sünni-şie ziddiyyətlərini bir qədər yumşaltmaq məqsədilə saraydan uzaqlaşdırılmış sünniləri yenidən saraya cəlb edərək, onlardan özü üçün xüsusi məşvərətçilər təyin edir (125, 26). Bununla əlaqədar Əmir Şərəf də II Şah İsmayılın əmri ilə Şirvandan saraya dəvət edilir. Müəllif göstərir ki: «Həmişə şahın yanında olmaq şərti ilə məni bütün kürd qəbilələrinin böyük əmiri təyin etdilər. Beləliklə də Kürdüstan, Loristan, Goran və başqa kürd əmirləri şaha olan müraciətlərini yalnız mənə etməli idilər» (76, 453; 97, 378). Bu zaman müəllifin atası Şəmsəddin Bidlisi də, İsfahandan Qəzvinə dəvət edilir. Lakin o, qoca olduğu üçün qulluq qəbul etmədi və 1576-cı ildə 70 yaşında vəfat etdi. Onun Əmir Şərəfdən başqa, Xələf adlı bir oğlu da var idi.

Beləliklə, II Şah İsmayılın Əmir Şərəfə olan müsbət münasibəti və sünni cərəyanına nisbətən ən yumşaq siyasəti, o zaman Səfəvilər sarayında böyük nüfuza malik olan Qızılbaş sərkərdələri arasında ciddi narazılığa səbəb oldu. Onlar II Şah İsmayılı bildirdilər ki: «Əmir Şərəf qardaşın oğlu Sultan Mirzənin xeyrinə olaraq səni aradan aparmaq fikrindədir» (76, 454; 121, 464). Digər tərəfdən isə onlar sünnilər ilə yaxşı rəftar etdiyi üçün şahı hədələməyə başladılar. Onlar şahın yatağına hədələyici məktub atdıqdan sonra, şah bir neçə nəfəri sünnilik ittihamı ilə saraydan uzaqlaşdırdı (125, 27). II Şah İsmayıl 20 il həbsdə qaldığı üçün həddindən artıq bədbin, zəif iradəli və heç kəsə etimad etməyən bir hökmdar idi. Bidlisi yazır ki: «Buna görə də saray müxalifətçilərinin planları baş tutdu, şah əmirlərin bəzilərini cəzalandırdı, bəzilərini isə işdən kənar etdi» (76, 453–454). O, Əmir Şərəf Bidlisini də saraydan uzaqlaşdırmaq məqsədilə (1577-ci ildə) onu Naxçıvan vilayətini idarə etməyə göndərdi. Bu hadisə ilə əlaqədar olaraq Bidlisi yazır: «Bu sürgün və uzaqlaşma xoşbəxt taleyim başlanması və vətənə getməyimin müjdəsi oldu» (76, 454; 97, 479).

Bu dövrdə Səfəvilər sarayında hərəmərlik artmış, II Şah İsmayıl öldürülmüş və Sultan Məhəmməd Xudabəndə (1578-1587) hakimiyyətə keçmişdi. Onun zamanında Qızılbaş sərkərdələrinə ibarət olan yeni feodallar arasındakı mübarizənin qüvvətlənməsi mərkəzi hakimiyyətin zəifləməsinə səbəb olurdu. Bu vəziyyətdən istifadə edən III Sultan Murad Azərbaycanı işğal etmək məqsədilə Osman paşanın başçılığı ilə Dərbəndə qoşun göndərir.

Oruc bəy Bəyatın yazdığına görə bu zaman Naxçıvan hakimi Şərəf xan Bidlisi də öz silahlı qüvvəsi ilə Osmanlı ordusuna qarşı çıxmışdı (46, 187). «Şərəfnamə»dəki məlumata görə həmin ildə (1578) Bidlisi Azərbaycanı tərk etmişdi (76, 454). Çünki III Sultan Muradın göstərişi ilə Van hakimi Xosrov paşa çoxdan Şərəf xan Bidlisini Azərbaycandan aparmaq və Azərbaycan üzərinə olan yürüşdə ondan istifadə etmək fikrində idi. O, bu işin icrasını kürd əmirlərindən Hekari hökmdarı Zeynal bəy və Həsən bəy Mahmudiyyəyə tapşırırdı. Bidlis yazır: «3 şəvval 986 (3 dekabr 1578)-ci ildə 400 nəfər, o cümlədən 200 nəfərlik Ruzəki qəbiləsi ilə Naxçıvandan Bidlisə tərəf hərəkət etdik» (76, 454). 3 gündən sonra Əmir Şərəf və onun tabeliyində olanlar Van şəhərinə çatdılar. Onlar Xosrov paşa tərəfindən təntənə ilə qarşılandılar. III Sultan Muradın Mustafa çavuş vasitəsilə göndərdiyi hökmdarlıq əmri və hədiyyə olunan qızıl qılafı qılinc Xosrov paşa vasitəsilə Əmir Şərəfə təqdim olundu. Sultanın nazirləri, o cümlədən nazir Məhəmməd paşa məktub vasitəsilə Əmir Şərəfə öz hörmətini bildirdi. Sərdar Mustafa paşa da onun üçün xələt və qızıl tutulmuş qılinc göndərmişdi.

Bu faktlardan aydın olur ki, Osmanlı dövləti Əmir Şərəfi Azərbaycandan aparmaq üçün çoxlu pul xərc etmiş və xeyli hazırlıq işi görmüşdü. Əmir Şərəf isə Səfəvi dövlətinin

zəifləmək prosesini hiss etdiyi üçün Osmanlı hakimiyyətini qəbul etmişdi. Beləliklə, iki dövlət arasında cərəyan edən ziddiyyətlərin ardınca gedən digər kürd əmirləri kimi, Əmir Şərəf də 1542-1578-ci illərdə Azərbaycanda təlim-tərbiyə və təhsil aldığı, uzun zaman Səfəvilərə xidmət etdiyi halda, Azərbaycanı tərk etmişdi. O, 37 yaşında ikən Kürdüstana gəlmiş və öz irsi mülkü Bidlis vilayətinin əmiri olmuşdur. Bidlisi özü üçün xoşbəxtlik hesab etdiyi bu hadisəni şerlə belə təsvir edir:

شکر خدا را که هر چه طلب کردم از خدا
بر منتهای همت خود کامران شدم

(Tərcüməsi: Allaha şükr Allahdan hər nə istədim – öz səyimin nəticəsində ona nail oldum) (76, 455; 121, 465).

Əmir Şərəf Kürdüstana gəldikdən sonra III Sultan Muradın Gürcüstan, Şirvan və Azərbaycanın başqa mahallarına qarşı 10 il (1578-1587-ci illər) davam edən hərbi yürüşlərində iştirak edərək sultana olan sədaqətini əməldə göstərir (76, 456). Buna görə də Sultan Murad öz xətti ilə Əmir Şərəfə yazdığı məktubları «Sədaqətli dostum Şərəf xan» (97, 380; 121, 465) sözü ilə başlayaraq ondan razı qaldığını bildirdi. III Sultan Murad tərəfindən yazılan həmin məktublardan birində deyilir: «Şərəf xan! Sizin sədaqət və fədakarlığınız dərğahı aliyə məlum və bizim Bargaha qəbul olmuşsunuz, ətəyə şahənədən binəsib deyilsiniz, bu müzəffər səfərdəki rəhbərliyinizdə göstərəcəyiniz səylər, yenidən sizin dərəcə və şərəfinizi artıracaqdır. Ona görə də lazımdır ki, öz hökumətin və hövzəyi əyalətində olan dilavərlərlə birlikdə, bizim qoşunla birləşərək böyük sərkərdələrimdən olasınız. Çünki əcdadının apardığı yaxşı vuruşmalardan xəbərim vardır.

Əminəm ki, siz də ali məqam sipəhdarımın rəyi ilə gözəl məsləhətlər verməkdən imtina etməyəcəksiniz» (28, 227-228).

Bu məktubdan bir daha aydın olur ki, Azərbaycana yaxşı bələd olub və sərkərdəlik bacarığına malik olan Şərəf xan sultan ordusunda əhəmiyyətli rol oynamışdır. Osmanlıların Azərbaycana olan bu hərbi səfəri nəticəsində Təbriz şəhəri 1585-ci ildən 1602-ci ilə qədər, yəni 17 il osmanlıların əlində qalmışdı 1583-cü ildə isə sərdar Fərhad paşa İrəvanı işğal edib, orada qala tikdirdiyi zaman Şərəf xan Bidlisi, Şamın böyük əmiri Həsən paşa ilə birlikdə Tiflisin və ümumiyyətlə Gürcüstanın xəzinəsini və ərzaq mallarını gətirmək üçün III Sultan Murad tərəfindən məmur olunmuşdu. Onun bu səfərdə göstərdiyi yaxşı xidmətini nəzərə alan III Sultan Murad hər il 200 min osmanlı ağçası məbləğində vergi gətirən Muş (hazırda Türkiyə tərkibinə daxildir) əmirliyini də Bidlis vilayətinə əlavə etdirdi. Beləliklə, Əmir Şərəfin illik maaşı 410 min ağçaya bərabər oldu. Müəllif qeyd edir ki: «Hələ o vaxta qədər Ali Osman sülaləsi heç bir vilayətin əmirinə belə bir mərhəmət göstərmişdi» (76, 456; 121, 465). Bidlisi öz tərcümeyi-halını bu cümlə ilə başa vurur: «İndi hicri 1005-ci il zilqədə (iyun 1597-ci il ayının axırındadır. III Sultan Məhəmməd xanın (1597-1603) sayəsində irsi mülkümün hökmdarlığı özümdədir. Lakin bu yüksək vəzifədən böyük oğlum Şəmsəddin bəyin xeyrinə olaraq əl çəkmişəm» (76, 457; 97, 381).

Müəllif özü qeyd etmir, lakin İskəndər Münşi öz əsərində onun Ziyaəddin adlı oğlunun hicri 1025-ci ildə Bidlis əmiri olduğu haqqında məlumat verir (47, 721; 69, 206). Bidlisi Əbdürrəhman Caminin şeirindən istifadə edərək, oğluna xitabən yazır:

بیا ای جگر گوشه فرزند من
بنه گوش بر گوهر بند من
صدق وار بنشین دمی لب خموش
چو گوهر فشائم بمن دار گوش
شنو پند و دانش بان یادکن
چو دانستن آنگه بدان کارکن

(76, 456; 121, 467)

(Tərcüməsi: Gəl ey ürəyimin parçası oğlum, qulaq ver mənəim gövhər kimi sözümə, sədəf kimi bir anlığa sus otur, qiymətli sözlərimə qulaq as, oğlum. Elm öyrənib,

nəsihəti də eşit – elə ki, bildin ona əməl et oğlum).

Bidlisi bu şeirlə oğlunu elm adamı, dövlət xadimi və ləyaqətli bir varis olmağa sövq etmişdir.

Şərəf xan Bidlisinin tərbiyə və təhsil dövrünü istisna etdikdə onun həyat və fəaliyyətini iki dövrə bölmək olar:

I dövr 1554-1586-cı illəri əhatə edir. Bu dövrdə Bidlisi öz zamanəsinə görə bacarıqlı sərkərdə və müdrik dövlət xadimi kimi Səfəvi şahlarına və Osmanlı sultanlarına xidmət etmişdir.

Oruc bəy Bayat onu Azərbaycanın görkəmli sərkərdələri sırasında qeyd edir (46, 187).

II dövr isə 1586-cı ildən başlayaraq, ömrünün sonuna qədərki müddəti əhatə edir. Bu dövr Bidlisi həyatının əsas yaradıcılıq dövrüdür. Müəllif öz həyatında böyük əhəmiyyət kəsb edən bu dövrdə «Şərəfnamə» əsəri üzərində işləyərək, öz istedadını, dinə baxışını və Ali Osman xanədanı ilə Səfəvilər sülaləsinə olan münasibətini də qələmə almışdır. Fric qeyd edir ki: «Şərəf xan öz zamanəsinə görə mükəmməl bir təhsil və tərbiyə görmüş dindar, aqil və müdrik bir zat idi» (97, 360).

Müəllifin hansı tarixdə vəfat etdiyi heç bir mənbə və ədəbiyyatda qeyd edilmir. Lakin onun tərcümeyi halında yaşının 60-a yaxın olduğunu görmək olur (76, 449-456).

Velyaminov-Zernov isə «Şərəfnamə»də qeyd olunan kürd Mahmudi qəbiləsinə aid V fəslin (1598-ci ildə) yazıldığını və müəllif tərəfindən yoxlanıldığını qeyd edir (76, 17). Beləliklə, Şərəf xan Bidlisinin 60 ilə qədər (1543-1598) yaşadığını güman etmək olar.

Bidlisinin yaradıcılığa başladığı tarix də sonrakı müəlliflər tərəfindən müxtəlif surətdə qeyd edilmişdir. Məsələn, Velyaminov-Zernov M.Volkovun yazdığına istinad edərək, onun Bidlis vilayətinə qayıtdıqdan sonra (1578) dərhal öz əsəri üzərində işlədiyini qeyd edir (76, 10).

N. Fəlsəfi Bidlisinin 1581-ci ildən yaradıcılıqla məşğul olduğunu göstərir (125, 204).

Müasir kürd tarixçisi Şakir Xəsbak öz əsərində Şərəf xan Bidlisinin 1586-cı ildən yaradıcılığa başladığını iddia edir (80, 15). Şərəfxan özü isə göstərir ki: «O, Bidlis əmirliyinə mənsub olduğundan sonra 10 ildə III Sultan Murad xanın apardığı müharibələrdə iştirak etmiş və öz sədaqətini Sultana bildirmişdir» (76, 456).

Beləliklə, müəllifin öz qeydinə istinadən demək olar ki, Bidlisi öz əsərinin birinci cildi üzərində 1586-cı ildən, yeni Şakir Xəsbakin qeyd etdiyi tarixdən işləməyə başlamışdır. İkinci cildin yazılması isə III Sultan Məhəmməd zamanına aid edilir. Çünki müəllif həmin cildin başlanğıcında saray müəlliflərinə xas olan ifadə tərzini qeyd edir ki: «Mən uzun müddət bu ali qədr ailənin xadimləri sırasında olub, xüsusilə şahlar şahı, ədalətpərvər və qaliblər atası III Sultan Məhəmməd xana yaxın olduğum üçün onların, həm də onlarla müasir olan İran və Turan şahlarının şahlığa çatdıqdan indiyədək tərcümeyi-halları haqqında əsər yazmaq fikrinə düşmüşdüm» (78, 3-4).

(Ardı gələn sayımızda)

BİZ TÜRKMANLARIN SALAMINI AZƏRBAYCANA ÇATDIRIN

Müsaibim Kürdüstan Parlamentinin üzvü, millət vəkili Səid bəydir

-Mən çox seviniyəm ki, Kürdüstan parlamentində türkman deputatları da var. Bu sevindiricidir. Səid bəy, bizi qəbul edib "Diplomat" qəzetinə müsahibə verdiyiniz üçün təşəkkür edirəm. Və sizə müvəffəqiyyətlər arzulayıram.

-Səid bəy, Səddam Hüseyin dönmündə siz türkmanların hansı haqları var idi, xahiş edirəm bu barədə oxuculara məlumat verəsiniz?

-İrakda yaşayan bütün xalqlar, şiddətli basqı altında idilər. Heç bir insani hüquqlarımız yox idi.Nə siyasi, nə mədəni,nə iqtisadi haqqımız olmamışdı. O dərəcəyə çatmışdır ki, türkman dilində danışmaq qadağan olmuşdu. Ələlxüsus Kərkük də və Dilafər də.Onların evləri hər zaman nəzarətdə və basqı altında idi. türkmanları hər şeydən məhrum etmişdilər. Türkmanların, türkman kimi yaşamağa haqqı yox idi. Yetmiş iki il, bu millət basqı altında yaşadı. Çox şükürlər olsun ki, türkman anaları öz övladlarına türkman dilini unutdurmadılar.Bir millətin qəzeti olmasın, radio və televiziyası olmasın, millət öz mədəniyyətini necə saxlaya bilər? Biz türkman dilini, mədəniyyətini, qoruyub saxlayan ailələrə öz təşəkkürümüzü bildiririk.Lakin 1991-ci ildən sonra Məsud Barzani və Cəlal Tələbani cənablarının rəhbərliyi altında sistem tamam dəyişdi. Şimali İraqda, yəni Kürdüstanda kürd xalqı ilə bərabər, bütün azsaylı xalqlar birgə mübarizəyə qalxdılar. Və Səddam ordusunu Kürdüstandan qovdular. Orda yaşayan millətlər birləşərək Kürdüstan hökuməti və Parlamentini yaratdılar. Bütün azsaylı xalqların nümayəndələri bu hökumətdən faydalandı, eləcə də parlamentdə azlıqların nümayəndələri özlərinə yer tutdular. Kürdüstanda yaşayan bütün xalqların mədəni haqları verildi, eləcə də türkmanların. Bunu xüsusi ilə qeyd etmək istəyirəm ki, yığıncaqların birində, Məsud Barzani cənabları çıxışında qeyd etdi:"kürd xalqı uzun illərdi inhisarçı dövlətlər tərəfindən əziyyətlər çəkib və çəkir.Mən Məsud Barzani olaraq heç vaxt razı olmaram ki,Kürdüstanda yaşayan heç bir xalq biz çəkdiyimiz

müsiabətləri çəksin. Ələlxüsus qoy türkman xalqı bilsin ki, əgər heç kəs qalmazsa türkmanların haqlarını müdafiə etsin, mən Məsud Barzani hər zaman türkmanların haqlarını müdafiə edəcəyəm". Onun bu çıxışı bütün xalqlar kimi biz türkmanları çox məchub etdi, sevindirdi. Doğrudan da Məsud Barzani cənabları Kürdüstan bölgəsinə prezident seçilən zaman, andiçmə mərasimində bu ifadələri təkrar etdi, siz də buna şahidsiniz.

-Səid bəy Məsud Barzani cənablarının vəd etdiyi imtiyazların hansına nail olmusunuz?

-Çox şükürlər olsun ki, Kürdüstan hökuməti Səddam quruluşunun tam əksinə olaraq demək olar ki, bizim bütün imtiyazlarımızı vermişdir. Belə ki, 120-dən artıq məktəbimiz,altı televiziya kanalımız, beş radio yayım evimiz, on dörd mədəniyyət mərkəzimiz, on yeddi siyasi partiyalarımız var. Hələ bizə verilən ticarət mərkəzlərini demirəm. Kürdüstan Parlamentində dörd türkman parlamentarları var. Lazım olanda türkmanlarla bağlı məsələləri parlament iclaslarına qoyuruq və istəyimizə nail oluruq.Kürdüstan hökumətində iki nəfər nazirimiz var. Bizə elə gəlir ki, gələcəkdə nazirlərimizin sayı da artacaqdır. Çünki bəzi qüvvələr, İraq türkmanlarını bir neçə yerə parçaladılar. İndi o parçalar həqiqəti anlayaraq yavaş-yavaş birləşməyə başlayıblar. Üzümüzə gələn seçimlərdə, yəqin deputatlarımızın və nazirlərimizin sayı mütləq artacaq.

-Kürdüstan hökuməti tərəfindən türkmanlara qarşı bir təzyiq varmı?

-Elə bir türkman ailəsi tapa bilməzsən ki, onlara təzyiq ola. Əgər hər hansı bir anlaşılmazlıq olarsa, həməni danışqlar yolu ilə məsələ həll olunur. Kürdüstan hökuməti mən deyərdim ki, azsaylı xalqlara kürd xalqına nisbətən daha çox üstünlük verir.Bəzi məsələlərdə bizə daha çox önəm verirlər. Ona görə ki,kürd xalqı istər Səddam Hüseyin tərəfindən istərsə də ondan əvvəlki quruluş zamanı çox əziyyətlər, faciələr yaşayıblar.Ona görə də onlar heç vaxt razı olmazlar ki, Kürdüstanda yaşayan başqa xalqlar onlar çəkdiyini, yaşadığı faciələri yaşasınlar.

Kürdlər bu bölgədə hakim bir qüvvədir. Burda yaşayan xalqlar bu hökuməti və bayrağını qəbul edib bu bayraq altında qardaşcasına yaşayırlar.

-Şimali İraqda yəni Kürdüstanda türkmanlar üç yerə parçalanıb.Nəyə görə, bunun səbəbi nədir?

-Tahir bəy 1995-ci ilin aprel ayında Türkman Cəbhəsi evi quruldu. Və mən o təşkilatda dairə başkanı köməkçisi idim. İşimiz çox gözəl gəldirdi.Siyasətimizi buranın siyasətinə uyğun aparırdıq. Ancaq çox təəssüflər olsun ki,Türkiyə dövləti bizi bu vəziyyətə saldı.Türklərlə soydaşlıq. Mənim xüsusi siyasətim var.

Birinci mən İraq türkmanıyam, buranın qanunlarına uymalıyam.Türkiyənin qismən bizə yardımı oldu. Lakin onun Şimali İraqdakı siyasəti çox yanlış idi.O, istəmirdi biz kürd qardaşlarımızla anlaşaq.Türkiyə istəyirdi öz siyasətini burda yeritsin, bunlar çox yanlış idi. Biz onlara dəfələrlə anladıq,lakin onlar anlamadılar.2000-ci ildə Ərbildə Türkmanların qurultayı keçirildi və Türkmanların cəbhə başkanı seçildi.Mən siyasi büronun üzvü idim.Türkiyə dövləti israrla bizdən iki şeyi tələb edirdi.

1)Kürdüstan ifadəsini işlətməyə, Kürdüstan adını dilimizə gətirməyə.

2)Kürdüstanın bayrağına ehtiram etməyə.

Necə olur qardaşım, bir futbol komandasının bayrağına ehtiram edilsin.Bu dövlətdir, siyasi partiya özünün bayrağı var. Kürdüstan dövlətinin, hökumətinin bayrağı var. Burda yaşayan xalqlar ona ehtiram göstərməlidir.

Kürdüstanda təkcə kürd xalqı deyil eyni ilə türkman, aşuri, kıldani,yezidi,ərəb və bir sıra başqa xalqlar yaşayır.Və Kürdüstan hökumətinin prezidenti Məsud Barzani cənablarına partiyasına, partiyasının bayrağına və Kürdüstan bayrağına ehtiramla yanaşırlar. Eləcə də Məsud Barzani cənabları burda yaşayan xalqlara və onların simvolik bayraqlarına çox ehtiram və hörmətlə yanaşır. Bəs biz niyə ehtiramla yanaşmırıq? Burda yaşayan hər bir xalqın borcudur ki,ölkə rəhbərliyinə və bayrağına ehtiram etsin.Maləsəf, biz Türkiyənin bizə qarşı yönəltdiyi siyasətin qurbanı olduq. Çox təəssüflər olsun. O,siyasət nəticəsində kürd xalqını biz özümüzdə düşmən etdik.Bütün bunlara baxmayaraq kürd xalqı öz dostluq əlini bizə uzatdı. Bizə qarşı böyük humanistlik etdi. Heç bir şey olmamış kimi, qardaşcasına bizə yanaşdı.Təkcə Ərbildə 14 türkman məktəbimiz var. Ümumiyyətlə Kürdüstanda yüzdən artıq orta məktəblərimiz var.Ona görə də cəbhə yavaş-yavaş parçalandı və üç yerə bölündü.Rəhbərliyi Ərbildən Kərkükə apardılar.

-Nə üçün apardılar səbəb nə idi?

-Səbəb onda gördülər ki, bəs Ərbildə türkman azdır Kərkükdə çoxdur. Onu bəhanə edərək Kərkükə apardılar. Ərbili ehmal etdilər, bu da çox yanlış idi. Mən onlara anlatmağa çalışdım. Qardaşım, bu gün sən Kürdüstana KDP və YNK-i tanımasan, ehtiram etməsən bu bölgə Kürdüstan kimi tanınan deyil?. Sultan Əbdül Həmid dönəmində də bu bölgə Kürdüstan bölgəsi adlanırdı. Biz hər zaman kürd xalqı ilə qardaşcasına yaşamışıq.Kürdüstan Səddam dönəmində türkman xalqının və siyasətçilərinin xilas yeri olub.Tarixən biz bu bölgədə birgə yaşamışıq və yaşayacağıq.Siz necə Azərbaycanda birgə yaşayırınsınız.

-Mən bir neçə partiya rəhbərləri və deputatlarla söhbət zamanı, onlardan soruşdum bu parçalanma sizi zəif salmadımı? Əgər bir olsaydınız parlamentdə və nazirlikdə çox yer əldə edə bilməzdinizmi? Bu birliyi yaratmaq olmazmı?

-Sonu belə olmalıdır. Bütün milli partiyalar mütləq birləşməlidir.Həqiqətən çox gözəl deyiblər qüvvət birlikdədir.Düzdür mənim əslim azəridir.Mənşəyim türkdür.Amma mən İraq türkmanıyam qoy bu xüsusiyyətlər məndə qalsın.

-Sizin bizim hörmətli dövlət başqanımız İlham Əliyev cənablarına,Azərbaycan parlamentinə, azərbaycan ziyahlarına və azərbaycan xalqına nə deyəcəyiniz və nə istəyiniz var?

-İstədiyimiz odur ki, bizə hər zaman yardım etsinlər. Çünki, bizim əslimiz azərbaycanlıdır. Nəyə görə Türkiyənin, İranın,Ərəb ölkələrinin, Rusiyanın bir sıra Avropa dövlətlərinin, Çinin, Koreyanın nümayəndəlikləri Ərbildə olsun və Kürdüstan hökumətinin nümayəndəliyi o,ölkələrdə olsun, Azərbaycanda olmasın. Və ya Azərbaycan nümayəndəliyi Ərbildə olmasın. Nə üçün o ölkələrdən Ərbilə təyyarələr gəlsin Azərbaycan dan gəlməsin?

Biz artıq dərəcədə xahiş edirik. Azərbaycan hökuməti ilə Kürdüstan hökumətlər arası ictimai, siyasi, iqtisadi və mədəni əlaqələr yaransın. Ölməz Ümumilli liderimiz Heydər Əliyev cənablarının ənənəsi davam etdirilsin.İlk öncə mədəni əlaqələr yaransın və əlaqələr bərpa edilsin Bakı- Ərbil, Ərbil -Bakı təyyarə reysləri açılsın. Biz türkmanların qardaşlıq salamlarını bütün Azərbaycan xalqına çatdırın!.

Müsaibəyə görə çox sağ olun. Siz də sağ olun.

Müsaibəni apardı "Diplmat" qəzetinin təsisçi və baş redaktoru Tahir Süleyman.

Xosrov Həsən

Doktor Əbdülrəhman Qasımlı, 1930-cu ildə İran Kürdüstanının Urmiya şəhərində dünyaya göz açmışdı. İbtidai təhsilini Urmiyada, orta təhsilini Tehrandan alan Qasımlı, 1948-ci ildə ali təhsil almaq üçün əvvəlcə Parisə gedir. Ancaq orada heç nə edə bilməyən Ə. Qasımlı Çexoslovakiyaya gedərək, Praqa universitetinin Bilim və İctimai-siyasi fakültəsinə qəbul olur. 1952-ci ildə universiteti müvəffəqiyyətlə bitirən Qasımlı vətəni Kürdüstana qayıdır. İran Kürdüstanının azadlığı uğrunda beş illik inqilabi mübarizəsini davam etdirdikdən sonra yenidən Çexoslovakiyaya qayıtmalı olur və 1962-ci ildə Praqa universitetində İqtisadiyyat elmləri üzrə elmlər doktoru adını alır. O, 1970-ci ilə qədər Praqa universitetində Sosializm və Kapitalizm iqtisadiyyatından tələbələrə mühazirələr oxuyur. Hər zaman olduğu kimi o, bu illərdə də Kürdüstanın azadlıq mübarizəsini davam etdirirdi.

Həmin dövrdə İranda baş verən ictimai-siyasi hadisələr, doktor Qasımlının Kürdüstana qayıtmasına səbəb olur. Ancaq sonradan İran Kürdüstanında baş ve-

rən ictimai-siyasi hadisələrin çox qarışması, Əbdülrəhman Qasımlını 1976-cı ildə Parisə qayıtmağa məcbur edir. O, Fransaya qayıtdıqdan sonra, Sorbon universitetində Kürd dili və ədəbiyyatı şöbəsində çalışmağa başlayır.

Şahın qaçışı və İran İslam inqilabının baş verməsi zamanı, yəni 1979-cu ildə yenidən Kürdüstana qayıtmalı olur və şəhid olan günə qədər Kürdüstan dağlarında köhnəpərəst İran rejiminə qarşı mübarizə aparır.

Doktor Qasımlı 1945-ci ildə siyasi mübarizəyə başlayır. Bir neçə ildən sonra onun rəhbərliyi altında Urmiyada Kürd Demokratik Gənclər Birliyinin təşkilatını yaradır. 1970-ci ildə İnkilabi mübarizəni gücləndirmək məqsədilə, bir neçə dostları ilə yeni partiyanın nizamnamə və proqramını, strategiyasını və taktikasını hazırlayır və yeni partiya-İran Kürdüstan Demokratik Partiyası yaradır. Doktor Qasımlı 1973-cü ildə İKDP-nın III konqresində partiyanın katibi seçilir. Həmin gündən, şəhid olan günə qədər Qasımlı bütün qurultaylarda partiyanın Mərkəzi Komitəsi-

nin katibi seçilib. Doktor Əbdülrəhman Qasımlı çıxışlarının birində belə deyirdi:

"- Azadlıq uğrunda mübarizə aparan xalq o azadlığın qiymətini də verməlidir. Heç bir millət zəhmətsiz, mübarizəsiz, fədakarsız, övladlarını qurban vermədən azadlığa çatmayıbdır. Kürd xalqı da tarixdən bilir ki, azadlıq fədakarlıq istəyir. Mübarizə aparan xalq, özünü müdafiə et-

şəhid edəndə şəhidlər üçün yas saxlamayaq, onları yad edərək, vətən uğrunda ölənlərimiz var deyə sevinək. Biz qərar vermişik ki, ancaq və ancaq onların yolunu davam edək ki, onların ruhu qarşısında utanmayaq. Mübarizələrimiz kimi inqilabi mübarizəni davam etdirin. Heç bir çətinlik və problemlərdən qorxmayın. Heç bir çətinliyə görə geri çəkilməyin.

Bizim mübarizəmiz haqq yolunda, xalqımızın azadlığı uğrunda olan mübarizədir. Gələcək gün üçün aparılacaq mübarizə hər kəsin əməyi sayəsində olmalıdır. Biz çalışmalıyıq ki, bu mübarizədə itkilərimiz, şəhidlərimiz az olsun".

13 iyul 1989-cu ildə Kürd xalqının böyük oğlu, inqilabçı, İKDP-nın yaradıcısı və rəhbəri Doktor Əbdülrəhman Qasımlı və Mərkəzi Komitənin, eləcə də İKDP-nın xarici Əlaqələr şöbəsinin rəhbəri Abdulla Qadiri Vyana kürd xalqının düşmənləri, İran İslam Respublikasının əks kəşfiyyatı tərəfindən terrorcasına şəhid edildilər.

Şəhidlər xalqın şərəfidir, millət şəhidləri ilə ucalır, yüksəlir. Şəhid hər zaman xalqın şərəfli günlərini xatırladır. Əbdülrəhman Qasımlı və Abdulla Qadiri kürd xalqının qəlbində əbədi yaşayacaqlar.

Doktor Ebdulrehman Qasimlo kê kuşt

- Dr.Ebdulrehman Qasimlo di sala 1930-an li Kurdistana İranê,li bajarê Ûrmîyê dê dinê.Xwendina xwe ya destpêkî û navendî li Ûrmîyê û Têhranê bi dawî dîne,sala1948-an- ji bo xwendina bilind diçe Parisê ji wuir jî diçe Çexoslavakyayê û li Ûnivêrsîtêya Pragê,beşa Zanîsta Civakî û Sîyasî dixwîne. Qasimlo sala 1954-an vedigere Kurdistanê û piştî pênc salên xebat û tekoşînê car din diçe Çexoslavakiyayê. Di sala1962-an de li Ûnivêrsîtêta Pragê li ser Aboriya sosyalizm û aboriya kapitalizmê dersan dide. Her di vê salê de ji bo rêxistin û geşkirina xebata gellê kurd li Kurdistana İranê,vedigere Kurdistanê.Dr.Ebdulrehman Qasimlo di navbera salên1976-a û 1978-an de li Parisê, li Ûnivêrsîtêta Sorbonê di beşa Ziman û Şaristanîya Kurdî de dixebite û di sala 1979-an de car din vedigere Kurdistanê û heta roja şehîdbuna xwe li cîyayê Kurdistanê,li dijî rêjîma kevneperest îslamî tédikoşe.Dr. Qasimlo di sala 1945-an de dest bi xebata siyasî dike.Paş çend salan li Ûrmîyê bi serokatî û xebata wî Yekitiya Xortên Dêmokrat ên Kurdistanê dê damezirandinê. Di sals 1970-an de ji bo pêşxistina xebatê bi çend hevalên xwe ra proqram û destur û niqtên giringiyên stratêjî û taktikên P.D.K.Î.-ê amade kirin.Dr Qasimlo di sala 1973-an,di III -îna Kongra P.D.K.I.-ê de ji bo sekreterîya partiyê dê hilibjartin.Ji wê salê heta ŞEHÎDBUNA xwe, Qasimlo di hemû kongirên partiyê de ji bo endametîya Komîta Navendî ya partiyê û paşê jî ji bo sekreterîya partiyê tê hilibjartin.

Dr.Ebdulrehman Qasimlo di hevpeyvîneke xwe de weha digot:" Gelê ku ji bo azadîyê bitêkoşe, divê bihayê wê azadîyê jî bike. Tu millet bê zehmetî û tekoşîn,bê fedekarî,bêyî qurban kirina lawên xwe,negihîştîye azadîyê.Gelê kurd jî ji mêje dizane ku azadî: fedekarî dixwaze,xweparastin dixwaze. Karwanên şehîdên me dirêje wî hin dirêjtir jî bibe. Lê me ji vêje biryara xwe daye ku em di rojên şehîd bûna şehîdên xwe de, di rojên bîranînên wan de,negirîn.Me biryar daye ku bi tedê û bi tenê riya wan bidomînin ku li pêş çav û bîrên wan şermezar nebin. Weke wan xebata xwe bidin serî. Ji çî nexwaşî û problêman netirsîn, xwe ji çî zehmetîyan nedin paş.Xebata me,xebateke bi heq e; xebata azadîya milletekî ye. Xebateke ji bo paşeroja nifşên din.Eger nifşê me wezîfa xwe bi çakî,bicîh bîne,em ê piştrast bibin ku nifşên bên, wê bê şehîdbin."

Xosrov Həsən

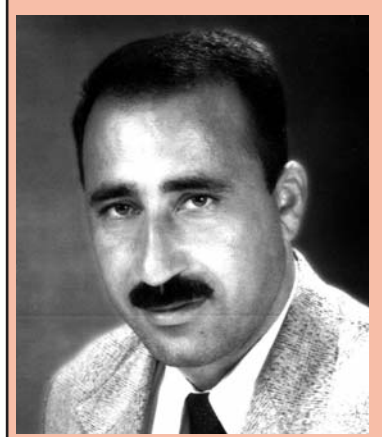
Valide Arzumanlı

Təsəlli verir

Baş-başa dayanan, o, məğrur dağlar,
Biri-birisinə təsəlli verir.
Köksümdə qubarlı, nisgilli dağlar.
Biri-birisinə təsəlli verir.

Güləyən üzüm yox, güldürən sözüüm,
Xudayam bu hicrə bəs necə dözüüm?
Kor olar el üçün ağlayan gözüüm,
Biri-birisinə təsəlli verir.

Yadlar mənzilinə olmuşuq qonaq,
Valide zamana dustaqdır, dustaq.
Didərgin məzara, didərgin dayaq,
Biri-birisinə təsəlli verir.

Rəfayıl Mayıl

Deyil

Mîn təbib tökülsə, loğman gəlsə də,
Əqidəsi çürük sağalan deyil.
Qurumuş səhraya suyu töksən də,
Dərya ola bilməz çağlayan deyil.

Mîn nəsihət versən zati qırığa,
Ədəbdən, ərkindən çıxar qırığa.
Yarandan qan gəlsə, əgər sarığa,
Xəbiş onu görse, bağlayan deyil.

Aqıl olan dayaq durar elinə,
Uymaz bədzatların fitnə-fəlinə.
Yuvanı versələr, şərin selinə,
Haqdan tikilibsə, laxlayan deyil.

Rəfayılam, nəzər yetir əslinə,
Səs verəndə səs ver haqqın səsində.
Bədcins övlad, töhmət olar nəslinə,
Ata, baba yolun saxlayan deyil.

VƏTƏN YANĞISI, SÖZÜN DƏRD YÜKÜ

İstedadlı, özünəməxsus təbi olan gözəl şairimiz Nəriman Əyyub Qərbi Azərbaycanın Vədi mahalının Mirzik kəndində, Dəvəgözü çayının sahilində 20 may 1938-ci ildə dünyaya göz açıb. Ana təbiət onun ruhuna qanad, ilhamına şirinlik gətirib. O, ikinci sinifdə oxuyandan sonra köçkünlük düşüb. Azərbaycanın Yevlax rayonunun Nərimanabad kəndində məskunlaşıb. Orada orta məktəbi bitirib. Orta məktəb illərindən dodaqlarında şirin misralar səslənib. Yazdığı şeirlər uzun müddət ürəyində, qovluqlarda qalıb. Nəşriyyat qapılarını döyməyib. Qınına qısılarlaq şeirlərini yazıb. Məktəbdə oxuduğu illərdə, 1955-ci ildə "Xanlar xan" mənzum dramını yazır. Qovluqda qalan həmin dram 1998-ci ildə nəşr edilir. O zaman yazılarını çap etdirə bilməyib. Kənddə yaşayn, orada mühasib işləyən, heç bir havadarı olmayan şair çap ola bilməzdi. Sovetlər dövründə çap olunmaq çətin olsa da, çap olunan yayılır, oxunur və geniş təbliğ olunurdu. İndi isə heç kitab satan mağazalar da yox kimidir. Televizor, internet və digər vasitələr kitab oxumağa imkan da qoymur. Nədənə hazırda kitab oxumaq dəbdən düşüb.

Tanınmış şair Nəriman Əyyub oxucularla bu kitabda on səkkizinci dəfə görüşür. Onun poemalarında, şeirlərində həyat həqiqətləri öz təbii, fəlsəfi zəminində aşkarlanır. Ədəbi qəhrəmanlar oxucuları dərinədən düşündürür, onları yaşadığımız günlərin təzadlarıyla sərt dialoqa çağırır. Oxucularla açıq, birbaşa söhbət edir. Bütün əsərlərində narahat şair ürəyi döyünür.

Mən şair Nəriman Əyyubun on yeddi kitabını dönə-dönə oxumuşam. Oxuduqca da doymamışam. Bütün yaradıcılığına bələdəm. Bir oxucu kimi onu çox sevirəm. Müasir Azərbaycan poeziyasının ən istedadlı nümayəndələrindən biri olan Nəriman Əyyub bu kitabında son illər yazdığı şeirlərini və bir poemanı vermişdir. Onun əsərlərində təzəlik, poetik duyum, səmimiyyət, doğruluq, doğma torpağa bağlılıq əsas yer tutur.

"Qəhrəman Mübariz" poeması ədəbiyyatımızda səmimiyyətin, bədiliyin, obrazlığın zirvəsidir desək, yanılmazdır. Azərbaycan ədəbiyyatında belə gözəl əsərlər çoxdur. Bu da o sırada birinciliyi qazana bilər. Qarşımda görkəmli ədiblərin əsərləri olsa belə, eşitsəm Nəriman Əyyubun əsərləri neçə yüz kilometrlikdə olsa qaçıb onları gətirib oxuyaram.

Şair Nəriman Əyyub sovetlər dövründə çap olunmadığına görə geniş tanınmamışdı. Əbəs yerə deməyib ki, "Kor oldu zamanə görmədi məni". Bütün yaradıcılığı ilə tanış olan oxucu mənim dediklərimin həqiqət olduğunu başa düşər. Gözəl şairimizin şeirlərini, rübailərini, poemalarını, bayatılarını oxuduqca oxumaq istəyirsən.

Baxdıqca gözələ, gözümə girdi,
Allah bu gözəli nə gözəl çəkib.
Bilmək olmur nə möcüzə, nə sirdi,
Gözəl yaraşdırıb, bir göz əl çəkib.

Nə qədər gözəldir gözəl, İlahi,
Bir-birindən gözəl göz, əl, İlahi,
Yaraşır bədəne göz, əl, İlahi.
Belə bir gözəli gözəl əl çəkib.

Şair gördüyü gözəli nə gözəl təsvir edir. Sanki gözəlin naturadan şəklini çəkir.

Gözəlin bütün gözəlliyi gözünün qarşısında canlanır.

"Mən də ki, mənəm" şeirində türk ellərinin böyük oğlu, Xalq şairi Zəlimxan Yaqubun böyüklüyünü göstərməklə bərabər, özünə də mənə mənəm deyir.

O bir yaraşıqdır, türk ellərinə,
Yazdıqları xeyli gedir dərinə.
Fəxri adlar aldı öz hünərinə,
Qoşmadı, dastandı, mən də ki, mənəm.

Xudam, sağlam saxla sən Zəlimxanı,
Böyük türk oğludur, yaxşıca tanı.
Valeh edir gündə Milli Nərimanı,
Şair Zəlimxandı, mən də ki, mənəm.

Hətta həmin şeirdə erkəyə gileylənir,
nədənə dahi şairimiz Zəlimxan Nəriman Əyyubun şeirinə cavab yazmayıbdır.

Bir şeir göndərdim, cavab vermədi,
Dəryadı, ümmandı, mən də ki, mənəm.
Düşünürəm yaxşıca iş görmədi,
O, şirdi, aslandı, mən də ki, mənəm.

Şair hərdən indiki zamanın geyimindən dönə-dönə gileylənir. Eybəcər qadın geyimlərini bəyənmir, onları tənqid edir.

Gözəllər çox al geyinir,
Alları qocaltdı məni.
Yaraşmayan şal geyinir,
Şalları qocaltdı məni.

Şair varlanaraq insanlıqdan çıxanları, yoxsullara biganə baxanları öz qələminin qüdrətilə "qamçılıyır", yaxşı da edir. Hətta özünün yoxsul olmasına şükür edir. Yoxsul olmasaydım, insan olmazdım deyir.

Belə yoxsulluğa güvənirəm mən,
Nəyimə lazımdır qoçu, cangüdəm.
Varlandıqca şişir, məhv olur bədən,
Şükürlər olsun ki, yoxsul olmuşam.

Qudurdub çoxunu artıq var-dövlət,
Tutub gözlerini zəhmətsiz sərvət.
Bu yerişlə gedir hara bu millət,
Şükürlər olsun ki, yoxsul olmuşam.

Şair öz halal əməylə yaşamağına fəxr edir. Heç kimə möhtac olmamasını vurğulayır.

Tər töküüb yaşayıb yaratmışam mən,
Havayı keçməyib ömrün günləri.
İstəməmişəm heç vaxt heç nədən,
Axmasın alınmdan xəcalət təri.
Kəlbəcərin getməsinə, orada olan
görkəmli adamların həlak olmasına acıyır.

Fikirdən tez getdi O, Vətənoğlu,
Bəhmənin dərdiydi hamıdan çoxlu.
Qəmkeş Sucaytə Kəlbəcər oğlu,
Şamilin dillənən dili necoldu?

Vətən yanğısını çəkən, xalqın gələcək taleyinə yanan şair Nəriman Əyyub xarici şirkətlərin Xəzər dənizində at oynatmalarına, sərvətimizi daşıyıp aparmalarına acıyır və rübailərinin birində öz narazılığını belə ifadə edir.

Çoxuna sərvətim cah-calal oldu,
Kənardan baxsam da dilim lal oldu.
Soyuldu Xəzərin şah damarları,
Xarici banklarda kapital oldu.

Ümumiyyətlə istedadlı şair Nəriman Əyyubun yaradıcılığında çağdaş dünya poeziyasının tələblərinə uyğun olaraq qohumluq əlaqələri xüsusi vurğulanır. Onun poeziyasında ata, ana, qardaş, bacı, əmi, dayı, bacoğlu, xalaoğlu, əmioğlu, nəvə, nəticə və bütün qohumlara yer verilir.

Oynasın sevinclə Aynurə, Aynur,
Aynur Xatirənin gözələrində nur.
Yallıda oynasın Etibar məğrur,
Elçinin toyudur, mübarək olsun.

Bir də bacılarım Şamama, Bədi,
Gülbənizlə oynamağım həvəmdir.
Yallı oynamağım səbrimi kəsdi,
Elçinin toyudur, mübarək olsun.

Şair insan ömrünün az olmasına heyfslənir. Yenidən dünyaya gəlməsini, buraxdığı səhvləri düzəltməyi arzulayır.

Gedəndə yenidən gələm dünyaya,
Etdiyim səhvləri düzəltmək üçün,
Yoluma düşərsə böyük bir qaya,
O yersiz qayanı tez enmək üçün.
Sanıram bir ömür bəs etmir mənə,
Yenidən gəlsəydim yazardım yenə.
Nərimanam, yazacam mən dönə-dönə,
Xalqımızın qəlbine sürüşmək üçün.

Şair Nəriman Əyyubun poeziyası xalqa məxsus poeziyadır. O, klassik xalq ədəbiyyatı və poeziya məktəbinə məxsus şairdir. O, heç kimi təhqir etmir, yamsılamır, yazılarının hamısı klassik xalq ədəbiyyatı üslubundadır. Onun şeir "Şöhrətləri" yalnız öz sobasının məhsuludur. Unundan tutmuş duzuna qədər. O, daima ağır dərd şələsini öz çiyində yorulmadan gəzdirir.

Dərdi olmayan dərd çəkə bilməz,
Yayıram hər zaman elə dərdimi.
Ağır dərdi olan heç zaman gülməz,
Aparmaz yükləsən filə dərdimi.

Nəriman Əyyub gözəl insani keyfiyyətlərə malik, qəlbi xalq məhəbbəti, Vətən sevgisi ilə çırpınan məğrur bir insandır.

Sənə uzun bir ömür, cansağlığı arzulayan həmkarın yazıçı dostun

İnqilab Xan Rəvan
Yazıçı, publisist, AYB-nin üzvü

Əziz oxucular Nəriman Əyyubun bu günlərdə içiç üzü görəcək kitabından bir neçə Rübaini sizlərə təqdim edirik.

RÜBAILƏR

Əqli dayazlaşıb kapitalistin,
O sayır özünü hamıdan üstün.
İnsanlıqdan tamam kənar olsa da,
Çalışır bir yerdə düzəltsin büstün.
***

Beləcə dəyişib bu zamanəmiz,
Qanunlar işləmir hələlik təmiz.
Yazılan qanunlar verəqdə qalır,
Yaxşı fikirləşin, doğru görün siz.
***

Özgə səbəbinə quduran bir kəs,
Özünü şişirdir, qudurdur əbəs.
Səbəbkarı əgər düşsə taxtından,
Səbirli olacaq tezəcə onda nəş.
***

Başqa səbəbinə quduran nadan,
Quduran tez sönür, sözüme inan.
Yaşa kişi kimi, yaşa mərdana,
Nə səhv işlər gör, nə sonda utan.
***

Sırğa et sözümlü, qalsın qulaqda,
Yalançı sözlərin çoxudur saxta.
Nə saxta bir iş gör, nə yalan danış,
İnsanlıqdan çıxsan taxtasan-taxta.
***

Sözlə yəhərlədim kəhər atımı,
Sözlə qamçılıdım öz Qıratımı.
Gənclikdən başlayıb yazandan bəri,
Sözlə ifa etdim öz həyatımı.
***

Gördüyüm nə varsa, doğrunu yazdım,
Nanəcib, nakışı, oğrunu yazdım.
Gündəlik yazdığım fayda vermədi,
Ürəyimdən keçən ağrını yazdım.
***

İndi çoxalıbdır çox nanəciblər,
Oğurluqla dolur nə qədər ciblər.
Dərisi beş qəpiyə dəyməyənlər var,
Altında görünür bahalı ciblər.
***

Adam çoxaldıqca, insan azalır,
İnsanlar getdikcə qeyrətsiz qalır.
Qalan insanlar da fikirləşərək,
Uyğunsuzluqlarla xəyala dalır.
***

İnsanlıq nədənə çox ucuzlaşıb,
Varlanan nanəcib qaynayıb daşıb.
Kapital gözünü o qədər yumub,
İnsanlıq yolunu itirib çaşıb.
***

Nə qədər çoxalıb dünyada yağı,
Məhv edirlər gündə bağçanı-bağı.
Nəzarətsizləşib olan ovçular,
Atırlar, azalır ceyran ayağı.
***

Evlər sıxlaşdıqca nəfəs daralır,
Nəfəs daraldıqca rənglər saralır.
İstili, havasız bu küçələrdə,
Dözməyirik gündə sifət qaralır.
***

Milyonlarla evlər tikilir burda,
Qoyun tapşırılıb olan çox qurda.
Bu evlər dolduqca insanlar ilə,
Ağırılıq çökəcək vətənə-yurda.
***

İnsanların yarısı gəldi Bakıya,
Həsərət qaldı bircə geniş səkiyə.
Sıxlıqdan nəfəslər darılır gündə,
Bezirik gündəlik olan hay-küyə.
***

Sərvətim daşınır yad ölkələrə,
Xəzərimdən gündə azalır Nərə.
Kürüyə həsrətlik, heç yerdə yoxdur,
Burda satılmağı vermür "səmərə".

“Mən öləndə” deyə başlanan cümlələri hamımız eşitmişik, bu cür cümlələrə qulaq asıb sonra da unuduruq, çünki belə cümlələr ancaq onu deyən adam öləndən sonra dəyər qazanır.

Ötən axşam Ahmet Kayanın o asi üzü televizorun ekranında görünəndə, deyirdi: “Mən öləndə, heç kəs arxamca “Vətəni sevmirdi” deməsin, mən bu vətəni Ərdəhandan Ədirnəyə qədər sevirem”.

Qarşımda ölmüş bir adam danışırdı.

“Mən öləndə”, - deyirdi.

“Mən öləndə, heç kəs deməsin ki, vətəni sevmirdi”.

Öldüyü günün axşamı heç böyüməyən kök və qəzəbli uşağa bənzər üzümü qarşıma çıxan adamın, mahnılarına qulaq asan milyonlarla insana vəsiyyəti bu acıqlı cümləydi: “Deməyin vətəni sevmirdi”.

Bu vətənin mahnılarını oxuyan bir insan niyə arxasınca “Vətəni sevmirdi” deyiləcəyindən şübhələnirdi ki...

Bir gecə mikrofonu götürüb, “Mən kürdcə mahnı oxuyacağam” - deyib, bu məsum cümləyə görə “Vətən xaini” elan edilib, sürgünə göndərilib, təhqirlərə məruz qalıb və gənc yaşında ölmüşdü.

Onu ölümə aparən yolun ilk daşı həmin cümləylə qoyulmuşdu: “Kürdcə mahnı oxuyacağam”. Heç kürdcə bilmirdi də, amma qəzəbliydi, uşaq kimiydi, heç nəyi ölçüb-biçməzdi.

Mahnılar bəstələməyi, mahnılar oxumağı, içməyi, dostları ilə söhbət etməyi, uşaqlara xas

dediyi hər sözdə, atdığı hər addımda onun “xainliyi” isbat edən yeni izlər tapmaq üçün arxasınca düşmüşdülər.

O geriye qayıdışı olmayan bir yola itələndiyini görür, qəzəbinə məğlub olaraq o yolda daha sürətlə qaçır. Hər dəfə bir az da sürətli, bir az da yeyin idi.

Hər dəfə doğulduğu torpaqlardan bir az da qoparıldığını hiss edirdi.

Hər dəfə bir az da yaralı və bir az da tənha idi.

Qəzəbli nitqlər və mahnılardan sonra yağışları belə yad olan küçələrdə yaşanan hüznü yürüşlər başlanırdı.

Evindən öteri darıxırdı.

Vətəninə darıxırdı.

Darıxdığı yerlərə qayıtmayacağını başa düşürdü.

Bütün bunları dərd-qəm içində dərk edirdi.

Qırx yaşını təzə keçmişdi və “içkisini belə sevmədiyi” diyarda xoşlamadığı bir həyat qurmağa məhkum edilmişdi.

Deyirdi ki: “Evim öteri darıxıram. Eyvanımda

Yaralıydı.

Və həyatının sonunda yağışlarını belə tanımadığı şəhərlərdə tənha idi.

Dilini bilmədiyi bir şəhərdə həyat yoldaşının və qızının qolları arasında öldü.

www.ahmetkaya.com

Kürdcə bir mahnı oxuyurdum onun üçün

sevimli azadlığının içində heç nəyə diqqət etməyərək danışmağı xoşlayırdı, məsələn belə deyər bilərdi: “Mən bərbərə getmərəm, gedənlərdən də xoşum gəlmir”.

Sənətdə səy göstərənlerin çoxu kimi yekə bir uşaq idi və bu ölkədə yaşayan əksər insanlar kimi içində uşaqlığından və gəncliyindən qalma yaralar gəzdirdirdi, onu vaxt-bivaxt kütləyə meydan oxumağa qədər aparən yaralar...

Özündən çıxaraq “Kürdcə mahnı oxuyacağam” demişdi.

Bu sözləri dediyinə görə onu sürgünlərə yolladıq.

Yağışların belə tanımadığı şəhərlərin küçələrində tək-tənha gəzməyə məhkum elədik.

Tanış bir simayla qarşılamadığı, məlum bir qorxu duymadığı yad küçələrdə gəzdi.

Aylarla tənhalığın içində vurnuxa-vurnuxa qaldı. Mahnılarını sevənlərin sevgisinə verdiş eləmişdi, sevgisiz qaldı.

Həmin sevgini axtardı.

Hər dəfə bir az da qəzəblənib, onu sevdiyi torpaqlardan bir az daha ayıran nitqlər söylədi.

İnsanlar onun aqressiv bir müğənni olduğunu unutmmuş, sanki siyasi bir lider kimi söylədiyi hər kəlməsinin altından xətt çəkərək ona başqa bir şəxsi don geyindirməyə başlamışdılar.

“Kürdcə mahnı oxuyacağam” cümləsiylə başlayan macərə getdikcə daha kəskin bir vəziyyətə düşürdü.

Yüzlərlə mahnı oxuyub, milyonlarla insan o mahnılara qulaq asıb, bu ölkənin insanlarına öz səsiylə kədər və sevinclər ərməğan etmiş bir adam “kürdcə mahnı oxumaq” istədiyi üçün “Vətən xaini” kimi iddiam olunmuşdu, etdiyi hər hərəkətdə,

ayağı qırıq manqalımı yandırıp dostlarımla araq içmək üçün yamanca darıxmışam”.

Amma evinə qayıda bilməzdi, qadağan olunmuşdu.

Çünki demişdi: “Kürdcə mahnı oxumaq istəyirəm”.

Sonra o dönüş yolunu bir az da kəsəcək dayanacaqlarda axtarmışdı sevgini, özü də qəzəblə axtarmışdı. Bir az da güclü, bir az da özünə güvənən bir cəmiyyətin yetirməsi olsaydı, onun o sərt nitqlərində, yumruğunu havaya qaldıraraq oxuduğu mahnılarda açıq-aşkar hiss edilən o uşaqlara xas tənhalığı və əsəbiliyi həmin cəmiyyət görür və onu təkrarən qoynuna alardı.

Amma onun içində doğulduğu cəmiyyət o qədər etibarlı və güclü deyildi.

Sözlərdən və mahnılardan qorxan insanların yaşadığı torpaqlarda doğulmuşdu.

O insanlara mahnılar, hüznlər, sevinclər ərməğan eləmişdi, amma o insanlar indi onu bağışlamırdı.

O, “kürdcə mahnı oxuyacağam” demişdi.

Və sürgünlərə göndərilmişdi.

Ölkəsini idarə edənlər onu vətən xaini elan edərkən, o da bir vaxt ona pərəstiş edənlərin, dinləyicilərinin, dostlarının, həmvətənlərinə xəyanət edildiyini düşünürdü yəqin.

Gedib siyasi iclaslara qatılırdı.

Yumruğunu yuxarı qaldıraraq mahnılar oxuyurdu.

Hər sözü ilə dönüş yolunu bir az daha kəsdiyi halda, qəzəbini cilovlaya bilmirdi.

O müğənni idi.

Uşaq kimi idi.

Qəzəbli idi.

Tələm-tələsik öldü.

Uşaq kimi öldü.

Daha əvvəl sürgündə ölənlər kimi tənhalığı ilə qovularaq öldü.

Tanımadığı ölkənin torpaqlarında torpağa tapşırıldı.

Kürdcə bir mahnı oxumaq istədiyini dediyinə görə, tərək edilərək öldü.

Heç kürdcə də bilmirdi.

Artıq ayağı qırıq manqalını yandırmayacaq, dostları ilə araq içməyəcək, doğulduğu torpaqları bir də görməyəcək.

Bir də mahnı oxumayacaq.

Artıq onun kürdcə mahnı oxuması kimi bir təhlükə də yoxdur.

Ah, kaş mahnı oxuya bilsəydim.

Kürdcə bir mahnı oxuyurdum onun üçün.

Tənhalıq haqqında, ölüm haqqında bir mahnı.

“Mahnı oxuyan uşaqları sevin” deyər bir mahnı.

“Mən öləndə heç kəs vətəni sevmədiyimi deməsin” deyər vəsiyyət edən biri haqqında olan bir mahnı.

Kürd dilində mahnı oxuyurdum onun üçün.

Əgər mahnı oxuya bilsəydim...

O, mahnı oxumağı bilirdi.

Amma mənim oxumadığım mahnını o da oxumadı.

Yağışlarını tanımadığı bir şəhərdə tənha, qəzəbli və qəmli öldü.

Oxunulmayan və oxunulmağını gözləyən bir mahnı qaldı.

Ola bilsin ki, nə vaxtsa həmin mahnı oxunanda, bəlkə o da bizi bağışlayar.

Ahmet Altan,

Tərcümə: Fərid HÜSEYN

Azərbaycan mətbuatı Kürd xalqı haqqında nə yazır?

Tələbani Qəddafinin yaxşılığından çıxmaq istəyir İraq prezidenti Livianın sabiq liderinin ailəsinə sığınacaq verilməsi məsələsi üzərində çalışır

İraqın kürd əsilli prezidenti Cəlal Tələbani Livianın sabiq lideri Müəmmər Qəddafinin hazırda Əlcəzairdə olan ailə üzvlərinə, xüsusən yeganə qızına və anasına sığınacaq verilməsi məsələsi üzərində çalışır. Lent.az-ın verdiyi məlumata görə, bu barədə bu gün "Nalaa" telekanalı Cəlal Tələbaninin rəhbərlik etdiyi İraq Kürdüstan Yurdsevərlər Birliyindəki mənbəyə istinadən məlumat yayıb.

Cəlal Tələbani bununla Müəmmər Qəddafinin keçmişdə kürdlərə verdiyi dəstəyə görə təşəkkür etmək niyyətini ortaya qoymaq istəyir. Kürdüstan Yurdsevərlər Birliyindəki mənbə bildirib ki, Müəmmər Qəddafi zamanında kürd hərəkatına silah almaq üçün pulla yardım göstərmiş və kürdlərin özünüidare hüququ məsələsində birmənalı mövqe nümayiş etdirib. Hazırda İraqın tərkibindəki Kürdüstan Muxtariyyəti geniş muxtar statusuna malikdir.

Qeyd edək ki, Müəmmər Qəddafinin dul arvadı Safiya, qızı Aişə, oğulları Məhəmməd və Hannibal avqusta Liviyadan qonşu Əlcəzairə qaçiblar. Əlcəzair humanitar niyyətlə onları qəbul edib. 9 aylıq hamilə olan Aişənin Əlcəzairdə qızı anadan olub. Sonradan Əlcəzair hökuməti bəyan edib ki, Qəddafi ailəsinin Liviyaya ekstradisiyadan yayınmaları və üçüncü ölkəyə getmələrinə yardım edirlər.

Yüzlərlə İraq kürdü nümayiş keçirib

Yüzlərlə İraq kürdü rəsmi binalar üzərində kürd bayraqlarının asılmasına qadağa qoyan qanuna etiraz olaraq nümayiş keçirib. Xanaqin şəhərində əllərində kürd bayraqları qaldıran nümayişçilər hökumət əleyhinə şüarlar səsləndirib. Diyala vilayəti kürdlər və mərkəzi hökumətin ərazisi olduğu iddia etdikləri bölgədir. Vilayətin nəzarəti Bağdadın əlində olsa da, kürdlər onun Kürdüstan muxtariyyətinin tərkib hissəsi olduğunu iddia edir. İraq hökuməti mübahisəli ərazilərdə kürd bayraqlarının qaldırılmasını konstitusiyaya zidd adlandırır. Xanaqin şəhərində yasağa riyyət edilmir.

voanews.com

Erməni terrorizmindən söhbət düşəndə çoxlarının ağına gələn ilk təşkilat, təbii ki, "Daşnaksütyun" olur. Bu da təbiidir, çünki sözügedən terror təşkilatı dünyanın ən əski terrorçu qurumlarından biri hesab edilir. Müxtəlif illərdə azərbaycanlılara qarşı soyqırım hərəkatlarına başçılıq etmiş Arzamasp, Dro, Andronuk, Şaumyan kimi terrorçular da məhz bu təşkilatın üzvü olmuşlar. Ermənistanın ikinci və üçüncü prezidentləri, Xocalı soyqırımını zamanı əlləri dirsəyə qədər xalqımızın qanına batmış Robert Köçəryan və Serj Sərkisyanın da bir vaxt bu təşkilatın üzvləri olduğu barədə məlumatlar var. Lakin bu heç də ermənilərin qurduqları ilk və ən əski terror təşkilatı deyil.

Məlum olduğu kimi, "Daşnaksütyun" 1890 – cı ildə Tiflisdə yaradılıb. Rəsmi adı Ermənistan Federativ İncilab Partiyasıdır. Sözügedən təşkilatın 1892 – ci ildə keçirilmiş I qurultayında qəbul edilən bir qərarda belə deyilirdi: "Hər yerdə, istənilən şəraitdə türkləri, kürdləri, erməni satqınlarını öldür, qisas al!" Bu şüar bu günədək həmin təşkilatın əsas şüarıdır. Fəqət ondan da əvvəl yaradılan bir neçə erməni terror təşkilatının adı da məlumdur. Bunlardan biri "Qnçak"dır. Bu terror təşkilatı "Daşnaksütyun"dan düz üç il öncə, yəni 1887 – ci ildə yaradılmışdır.

"QNÇAK"IN İTALİYADA, AVSTRİYADA TÖRƏTDİYİ VƏ BİLİN-MƏYƏN CİNAYƏTLƏRİ

Adı çəkilən təşkilatın əsas məqsədi Osmanlı, Qacar və Rusiya imperiyalarında yaşayan ermənilərin məskun olduğu əraziləri erməni olmayanlardan təmizləmək və həmin torpaqların hesabına "Böyük Ermənistan" qurmaq idi. Təşkilatın nizamnaməsinin 4 – cü bəndində isə bu sözlər yazılmışdı: "Qarşıya qoyulan məqsədə nail olmaq üçün təbliğat, terrorizmin təşviqatı və terror təşkilatlarının yaradılması metodlarından yararlanılmalıdır".

Erməni tarixçisi Q. Alishan 1904 – cü ildə Venesiyada erməni və italyan dillərində çıxan "Ararat" qəzetində çap etdirdiyi "Erməni mxiaristləri" adlı məqaləsində bildirir ki, hazırda Venesiya və Vyanada fəaliyyət göstərən erməni mxiaristləri cəmiyyətlərinin idarəsi altında olan monastr və kilisələrə öncə tatar mxiaristləri başçılıq edirdilər. Məhz "Qnçak" onları təmizləyərək, həmin kilisə və monastrların ermənilərin əlinə keçməsinə şərait yaratmışdır... Onlar təkcə 1888 – 1889 – cu illərdə 33 nəfər tatar keşiş və rahibini

Dağlıq Qarabağ və erməni terrorizmi

qətlə yetirmişdilər".

Q. Alishanın yazdıqlarından belə aydınlaşır ki, həmin dövrdə "Qnçak"ın Avstriya və İtaliyadakı qolları "erməni mxiaristləri" adı altında fəaliyyət göstərirdilər. Maraqlıdır ki, Venesiyadakı Mxiaristlər Təşkilatına XIX əsrin sonlarında başçılıq etmiş keşiş Komitas Manukyan tərəfindən 1894 – cü ildə "Artsax" adlı bir medal təsis edilmişdir. Medalın üzərində "Qarabağ bizimdir" və "Qarabağ bizim Artsaxdır" cümlələri yazılıb.

Sənubər Sarallının yazdığına görə, həmin medalın təsviri 1989 – cu ilin avqust ayının 25 – də "Sovet Qarabağı" qəzetində dərc olunub. Tədqiqatçı yazır: "Medalın üzərində Ermənistanın hazırkı xəritəsi ilə yanaşı Dağlıq Qarabağ və Naxçıvan Muxtar Respublikası həkk olunub. Medal "Böyük Ermənistanın qurulmasına töhfə vermiş mədəniyyət, incəsənət, ədəbiyyat və həmçinin keçmişin, indinin və gələcəyin dövlət xadimlərinə və hərbiçilərinə verilir."

Məlumat üçün bildirək ki, həm Robert Köçəryan, həm də Serj Sərkisyan Xocalı soyqırımındakı fəal iştiraklarına görə həmin medalla təltif edilmişlər.

DİĞƏR ERMƏNİ TERROR TƏŞKİLATLARI

Maraqlıdır ki, "Qnçak" da ermənilərin yaratdıqları ilk terror təşkilatı olmayıb. Əldə olan məlumata görə, sözügedən qurumdan 2 il öncə, yəni 1885 – ci ildə Türkiyədə "Armenikan" adlı bir partiya da yaranmışdı. Bu təşkilatın üzvlərinin 1885 – 1887 – ci illərdə Van və Ağrıda 18 kürd əsirət rəisinə qarşı terror düzənlədikləri, bunlardan 14 – də istəklərinə nail olduqları bildirilir.

Ermənilər sonrakı dövrlərdə də dünyanın çox sayda terror təşkilatı qurmuşlar ki, bunlardan "Xofyaratma Qurumu", "Terrora Hazırlıq Komitəsi", "Dehli" hind terror qrupu, "Nemezida", DRO və onun

bölmələri (DRO – 8, DRO -88, DRO – 888, DRO – 8888), "Ermənilərin Qabaqcıl Birliyi", 1943 – cü ildə ABŞ – da yaradılmış "Ermənilərin Milli Birliyi", "Vardanovi", "Qisasçılar" və digərlərinin adını çəkmək olar.

Qərbi Azərbaycan və Dağlıq Qarabağda, eləcə də işğal altında olan digər ərazilərimizdə soydaşlarımıza qarşı etnik təmizləmə, terror və soyqırımında birbaşa iştirak etmiş təşkilatların əksəriyyəti isə əsasən ötən əsrin 70 – ci illərindən sonra qurulmuş təşkilatlardır. Onların başında Gizli Erməni Azadlıq Ordusu (ACOA) və Ermənistanın Azadlığı Uğrunda Gizli Erməni Ordusu (ASALA) təşkilatları gəlməkdə idi. Hər iki təşkilat 1975 – ci ildə Beyrutda (Livan) yaradılıb. Onlardan ikincisi Avropanın bir çox ölkəsində türkiyəli diplomatların öldürülməsi ilə bəd ad çıxarıb.

ASALA – NİN DAĞLIQ QARABAĞA UZANAN UZANTILARI

ASALA – nın 1980 – ci ildə PKK ilə saziş imzalayaraq, bu terrorçu təşkilatın maliyyələşdirməsini öz üzərinə götürdüyü, Livan və Suriyada PKK militanlarının, sonrakı illərdə isə Dağlıq Qarabağda döyüşmək üçün terroristlərin hazırlanması ilə məşğul olduğu da bilinən faktlardandır. Eyni zamanda bu qurumun Fransa, ABŞ, Livan və Suriyadan maddəli döyüşçülərin Qarabağa gətirilməsində və maliyyələşdirməsində də əsas rollardan birini oynadığı məlumdur. O da məlumdur ki, 1988 – ci ildə Moskvada bu təşkilatın "Ermənilərin Birliyi" adı altında şöbəsi yaradılmış və bu təşkilat 1993 – cü ilə qədər Rusiyadan maddələrin Qarabağa gətirilməsi ilə məşğul olmuşdur. ASALA – nın maliyyə dəstəyi ilə yaradılan təşkilatlardan biri də Ermənistanın birinci prezidenti Levon Ter – Petrosyanın başçılıq etdiyi "Erməni Azadlıq Təşkilatı" idi ki, soydaşlarımıza qarşı etnik tərmi-

zləmə və soyqırımında birbaşa iştirak etmişdir. Bu sərəya 1985 – ci ildə Dağlıq Qarabağda yaradılan "Krunk" təşkilatını da əlavə etmək lazımdır.

Ümumiyyətlə, XX əsrin sonlarında yaradılan elə bir erməni təşkilatı yoxdur ki, bu və ya digər səviyyədə ya "Daşnaksütyun", ya da ASALA ilə bağlı olmasın.

"DAŞNAKSÜTYUN" VƏ ASALA – NİN TÖR – TÖKÜNTÜLƏRİ

Bu təşkilatlar içərisində həbsdə olan erməni terrorçularının azadlığa çıxmasını hədəfləyən "Məhbusların Müdafiə Komitəsi"ni (1991), ABŞ, Kanada və Qərbi Avropada fəaliyyət göstərən və məqsədi Türkiyə dövlətini süquta uğratmaq olan "Demokratik Cəbhə"ni, terrorçuların təlimi ilə məşğul olan, əsasən Livan, Suriya və Ermənistanda fəaliyyət göstərən "Apostol"u (2001), Qafqaz və Orta Asiyada bütün məşhur türk əsilli siyasətçilərə, hərbiçilərə, alimlərə və s. qarşı terror aktlarını törətməyi qarşıya məqsəd qoyan "Gegaron"u (2001) və s. qurumları göstərmək olar.

Məlumat üçün bildirək ki, bütün bu təşkilatların işğal altında olan Dağlıq Qarabağda da özləkləri var. Fəqət son dövrlərdə onların maliyyələşdirilməsində ciddi problemlər yaranıb və əldə olan məlumata görə, Robert Köçəryanın İrana bu yaxınlardakı səfəri zamanı onların maliyyələşdirilməsi məsələsi də gündəmdə olub. İrandakı mənbələrin sözlərinə görə, bu məsələnin müsbət həll olacağı barədə Köçəryana Cavad Vəhidi adlı yüksək rütbəli İran məmuruna tərəfindən söz verilib və maliyyələşmənin narkotiklərlə gerçəkləşdirilməsi nəzərdə tutulur. İran tərəfi qaçaqmalçılardan tutulan tonlarla narkotik maddəni ermənilərə ötürməyə razılıq verib. Ermənilər də onları Rusiya, ABŞ və Avropa ölkələrində satmalı və bu yolla terror təşkilatlarını maliyyələşdirməlidirlər. Bu alışı – verışı Rusiya Federal Təhlükəsizlik Xidmətinin (FSB) bəzi yüksək rütbəli məmurlarının da əli olduğu ehtimal edilir.

Maraqlıdır ki, İrandan gələcək tonlarla narkotik maddənin Avropada satışını PKK öz üzərinə götürüb. Rusiyada bu işin təşkili isə İran, Rusiya və Ermənistanın xüsusi xidmət orqanları ilə sıx əlaqədə olan "Abboszode" ləqəbli şəxsin başçılıq etdiyi gizli bir təşkilata tapşırılıb.

unikal.org

Azərbaycan mətbuatı Kürd xalqı haqqında nə yazır?

Terrorçuları “partizan” gözündə görənlər

Beynəlxalq xəbər agentlərinin qeyri-obyektivliyi zaman-zaman özünü göstərir. Qərb dövlətlərində baş verənləri normal adlandıran bu agentliklər müzakirə mövzusu müsəlman dövlətləri, xüsusilə də Türkiyə və Azərbaycan olduqda hər şey birdənbir böyüyür, qeyri-normal vəziyyət halını alır. İstər Azərbaycanda xırda məsələlər olsun, istərsə də Türkiyənin PKK terrorçularına qarşı mübarizəsində olsun. Türk dünyasının aparıcı dövlətləri olan Azərbaycan və Türkiyəyə qarşı qərəz bu günlərdə özünü bir daha göstərdi. Belə ki, oktyabrın 18 və 19-da PKK terrorçuları tərəfindən türk əsgərlərinə qarşı hücumun nəticəsində türk ordusu 24 əsgər şəhid verdi. Türkiyə dövləti də buna cavab olaraq terrorçulara qarşı hücumu başlayıb. Bütün dünyanın müzakirə etdiyi bu məsələnin ictimaiyyətə təqdim edərək “Röyters” agentliyi PKK terrorçularını “üsyancı”, “partizan” kimi qələmə verib. Maraqlı olarsa, agentlik buna səbəb kimi kiməsə terrorist deməyə prinsiplərinin icazə vermədiyini gətirib. Təbii ki, bu qərəzin olduğundan xəbər verir. Çünki 2001-ci il 11 sentyabr hadisələri zamanı, “Röyters” səbəb gətirdiyi prinsiplərindən uzaq düşərək hücum edənlərin terrorist olduğu xəbərlərini yayırdı. Bundan başqa, agentlik İrlandiya Respublika Ordusunu da terrorist kimi qələmə verir. 2005-ci ildə isə Londondakı partlayış zamanı, hadisələrin arxasında terroristlərin ola biləcəyi şübhəsinin olduğu xəbərini yayımladı. Türkiyə mətbuatının yaydığı məlumata görə, Türkiyədə buna etiraz olaraq agentliklə olan əməkdaşlıqlar ləğv

edilir. Belə ki, “Röyters”ə etiraz olaraq bankların xəzinə vahidləri başda olmaqla, bəzi banklar və qurumlar illərdir PKK terrorçularını “üsyancı” adı ilə qələmə verdiyi üçün agentliklə əməkdaşlığı ləğv edərək informasiya mübadiləsini saxlayıblar. Əksər banklar artıq agentliyə bildiriş verməkdən böyün qaçırır. Göründüyü kimi, transmilli informasiya korporasiyaları məlumatları özlərinə sərf edən tərzdə yayır, lazım olan vaxt terrorist, lazım olmayanda isə üsyancı, partizan yazırlar. Amma normal düşüncəli insan terroristlə, partizan yaxud üsyancı arasında olan fərqi sezə bilər.

Üsyancı, partizan öz vətəni uğrunda mübarizə aparanalardır. PKK-nın Türkiyə torpaqlarına iddia etməsi və türk əsgərlərini şəhid etməsi terror aktıdır. Röyters isə, özünə lazım olduğunda terror-

ist, olmadığında isə üsyancı adlandırmaqla PKK-çılara haqq qazandırır. PKK-çıların terrorçu olduğunu demək üçünsə, onların Avropada partlayışlar törətmələri lazımdır. “Amerikanın səsi” radiosu da PKK terrorçularının türk əsgərlərinə hücumu haqqında

məlumat verərkən onları terrorçu deyil, “üsyancı” və “qiyamçı” kimi təqdim edib. Xəbərdə deyilir: “Kürd qiyamçıları ötən illərin ən qanlı hücumunda 24 türk əsgərini öldürmüş, 16 nəfəri yaralamışlar. Türkiyə rəsmiləri bildirirlər ki, ölkənin cənub-şərqi Hakkari vilayətində Kürdüstan Fəhlə Partiyasının döyüşçüləri Çukurca və Yüsəkova hərbi postlarına atəş açıblar”.

Xəbərdən də göründüyü kimi, terrorçu yox, məhz qiyamçı. Həmçinin Türkiyə rəsmilərinin dilindən verilən xəbərdə, PKK terrorçuları Kürdüstan Fəhlə Partiyasının döyüşçüləri adlandırılır. Bununla yanaşı, “Bloomberg” xəbər agentliyi də PKK-nı “ABŞ, Avropa İttifaqı və Türkiyənin terrorçu qəbul etdiyi təşkilat” kimi qələmə verib. Bunun məntiqi davamı olaraq BBC-nin məlumatlarında da

analoji hal gözlənilib. Bu da təbii- dir. Çünki informasiya korporasiyalarının qərəzli mövqeyinin ortaya çıxdığı birinci dəfə deyil. Bir müddət öncə, telekanalın “Newsnight” proqramında 2012-ci ildə Londonda keçiriləcək olimpiya oyunlarında boks üzrə

iki qızıl medal təmin etmək üçün beynəlxalq boks təşkilatı “World Series Boxing” a (WSB) Azərbaycanın guya rüsvət verməsi barədə heç bir fakta istinad etmədən məlumat yaymışdı. Sonradan isə, bu məlumatların yalan olduğu ortaya çıxdı.

Bundan başqa, BBC-nin və “Amerikanın səsi” radiosunun ölkədəki bəzi radikal müxalifət qüvvələrin daxili sabitliyi pozmasına hesablanan kiçik həcmli, başqa dairələrdən idarə olunan və insanların gündəlik normal həyatına maneələr aksiyalarını şışirdilmiş, antiazərbaycan qüvvələrin maraqlarına xidmət edən formada şərh etməsinin dəfələrlə şahidi olmuşuq. BBC-nin efirində Dağlıq Qarabağ münafiqəsi ilə bağlı Ermənistanın mövqeyini əks etdirən qərəzli materialların geniş yer almasına dair çoxsaylı faktlar da mövcuddur. Bu cür informasiya şəbəkələrinin heç də müstəqil olmadığı, deyilənlərin əksinə olaraq qərəzli və qeyri-obyektiv olduğu göz qabağındadır. Hətta, BBC-nin qeyri-obyektivliyi Böyük Britaniya rəsmilərinin dilində də dəfələrlə səsləndirilib. Belə ki, 2010-cu ilin martında İngiltərənin xarici işlər naziri D.Milbrənd İraq müharibəsi haqda araşdırma qrupuna izahat verərkən BBC kanalının müstəqilliyini sual altına almışdı. O, izahatının bir hissəsində İngiltərənin müxtəlif zəminlərdə potensial gücündən söz açarkən, BBC-nin bu ölkənin təhlükəsizlik orqanları ilə sıx əlaqədə olmasından danışmış, eyni zamanda bu kanalın İngiltərənin apardığı “yumşaq müharibə” siyasətində xüsusi çəkiyə malik olmasını vurğulamışdı.

A.NƏRİMANLI, *Paritet.az*

Bərzanidən Vana 1 milyon dollar yardım

Şimali İraqın lideri Məsud Bərzani zəlzələdən zərər çəkənlər üçün Türk Qızıl Aypara cəmiyyətinə 1 milyon dollar bağışlayıb

İslamazeri.az-ın Türkiyə mətbuatına istinadən verdiyi xəbərə görə, İraq Kürdüstan Demokratik Partiyasından bir heyət Türkiyənin Erbil Baş konsulluğunu ziyarət edib. Ziyarətdə, İraq Kürdüstan Demokratik Partiyasının Vandakı zəlzələdən zərər çəkənlərlə həmrəylik nümayiş etdirdiyi vurğulanıb.

Heyət, Türk baş konsuluna, Qızıl Ayparaya çatdırmaq üçün 1 milyon dollar verib.

PKK tərəfdarları İstanbulu qarışdırır

Terrorçu qrup KCK əməliyyatları çərçivəsində həyata keçirilən həbslərə etiraz edib

Türkiyə İstanbul şəhərinin Bəyoğlu və Şişli rayonlarında PKK terror təşkilatının tərəfdarları icazəsiz aksiya keçirib. KCK (“Koma Ciwaken Kurdistan - Kürdüstan Cəmiyyəti Asossiasiyası” PKK-nın şəhər cinahı) əməliyyatları çərçivəsində həyata keçirilən həbslərə etiraz edən qrup Bəyoğlu polis idarəsinə molotof kokteyli atıb.

Qrup daha sonra qarşılıqlarına çıxan yanacaq doldurma məntəqəsində də yanğın törətməyə çalışsa da YDM işçiləri yanğının qarşısını alıb. Bundan başqa terrorçular qarşılıqlarına çıxana mağazalara və avtomobillərə də zərər verib. Hal hazırda terrorçuların yaxalanması üçün əməliyyatlar davam edir.

Bu gün dünyanın gündəmini məşğul edən ən əsas məsələ Liviyə diktatoru Müəmmər Qəddafinin öldürülməsi məsələsi ilə yanaşı Türkiyənin PKK mücadiləsidir. Bu yöndə istər KİV-lərdə, istərsə də region dövlətləri arasında ciddi müzakirələr aparılır. Məsələyə münasibət bildiren ekspertlər iddia edir ki, PKK-nın cəsarətlənməsi heç də qeyri-ciddi mənə kəsb etmir. Bu işin arxasında “Böyük Kürdüstan” ideyası ilə yanaşı Türkiyəni daxili siyasətlə məşğul etmə prinsipləri dayanır. Ekspertlərin gəldiyi qənaətə görə, PKK-nın Türkiyə daxilində çaxnaşma yaradacağı qaçılmaz idi. Çünki, bu günün reallığında “Böyük Kürdüstan” dövlətinin təşəkkül tapmasına yeganə əngəl kimi Türkiyənin əzəməti göstərilir. Türkiyənin regionda söz sahibi olması, eyni zamanda mövcud AKP hökumətinin bu yöndə apardığı sərt siyasət PKK-nın arzu və istəklərini gözündə qoyur. PKK-nın da səbir kasasının dolması bir daha onu göstərir ki, sözügedən terror təşkilatı hələ də öz aktivliyini qoruyub saxlamaqdadır.

İran, Suriya və beynəlxalq güclərin PKK amili

Sadəcə zaman amilinə diqqət yetirərkən aydın olur ki, son olayların törədilməsində xarici qüvvələrin rolu böyükdür. Bu məsələdə bir sıra maraqlı qüvvələr var. Qərb mətbuatının yaydığı məlumata görə, prosesin bu hal almasında İran və Suriyanın əli var. Yəni, İran, eyni zamanda Suriya Türkiyəni bölgədə həyata keçirilən siyasətdən qoparmağa çalışırlar. ABŞ-la razılaşdırılmış şəkildə regionda yeni düzən qurmağa hazırlaşan Türkiyənin siyasəti İrani narahat edir. İran gözəl başa düşür ki, ərəb dalğası Suriyadan sonra İranın özünə çatacaq. Artıq bununla bağlı plan hazırlanıb ki, İranda molla rejimi devilməlidir. İranın demokratikləşməsi ilə başa çatması planlaşdırılan ərəb inqilablarının son qurbanı bunu açıq-aydın sezir. İstər güneydə başlanan hərəkətlər, istərsə də İran hakimiyyətinin daxilində olan insanlarda baş qaldıran narazılıqlar prosesin sürətlənməsində mühüm rol oynayır. Belə olan halda prosesin ləngidilməsi

üçün İranın PKK amilini seçməsi təsadüfi sayıla bilməz. İran PKK-nın Türkiyə daxilində aktivləşməsi, durmadan hücum edərək Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin zabit və əsgərlərini, eləcə də sadə türk vətəndaşını öldürməsi siyasəti ilə bir növ Türkiyəni daxili siyasətlə məşğul etməyə vadar edib. Onu da bildirik ki, PKK olaylarının arxasında hər hansı bir xarici qüvvənin olmasını artıq Türkiyə rəsmiləri də bilir. Bunu Türkiyənin baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğan da etiraf edib. O, verdiyi bəyanatda qeyd edib ki, PKK xarici qüvvələr tərəfindən bir maşa olaraq istifadə edilir. Ekspertlər bildirir ki, sadalanan faktlarla yanaşı son zamanlar Türkiyə-ABŞ yaxınlaşması İrani ciddi narahat edib. Buna görə də, PKK-nın arxasında İran faktorunun olması qaçılmazdır. İşğal olunmuş Azərbaycan ərazilərində olan terrorçu təşkilatın bir qolunun da prosesə cəlb olunması ilə bağlı yayılan məlumatlar bir daha onu

göstərir ki, İran Türkiyə daxilində çaxnaşma yaratmaqda maraqlıdır. Eyni zamanda Türkiyənin PKK məsələsi ilə bağlı Şimali İraqa daxil olması müəyyən mənada Türkiyə gündəmini məşğul etdiyindən İran və Suriya məsələsi geridə qalır. Bu da təbii ki, İranın manevr imkanlarını genişləndirir. İndiki vaxtda PKK vasitəsilə vaxt udmağa çalışan İranın Qəddafini devirən Müvəqqəti Hökumətlə müəyyən dil tapmaq üçün danışıqlara başladığı haqqında da məlumatlar var. Məlumata görə, İran Müvəqqəti Hökumətə bir sıra yardımlar etməklə İranda gözlənilən inqilabda Liviyanın dəstəyini qazanmaq istəyir. Ekspertlər Suriyanın PKK-nın arxasında olması faktının da reallığa uyğun olduğunu bildiriirlər. Belə ki, Suriyada etiraz aksiyalarının qanlı yatırılmasına etiraz olaraq Türkiyənin sərt mövqə sərgiləməsi Suriyanı narahat edir. Hazırkı diktator hakimiyyəti əldə saxlamaq üçün bütün mümkün imkanlardan istifadə edir ki,

PKK-da bunun tərkib hissəsidir. Aparılan araşdırmalar da onu göstərir ki, PKK-nın bir qolu Suriyaya qədər gedib çıxır. Yəni indiki halda Suriyanın prosesin ciddiləşməsində olan çəkisi böyükdür. Ekspertlər Türkiyənin PKK sindromu ilə baş edib etməyəcəyi məsələsinə də aydınlıq gətiriblər. Qeyd olunur ki, Türkiyə ümumilikdə bu problemdən yaxa qurtara bilməyə də PKK-nın müəyyən qədər zərərsizləşdirilməsinə nail olacaq ki, bu da bir müddətə də olsa Türkiyə daxilində olan iğtişaların səngiməsi ilə nəticələncək. PKK sindromu ilə aparılan mübarizədə son olmamasını izah edən siyasi şərhçilər bunu super güclər tərəfindən dəstəklənən və həyata keçirilməsi gözlənilən “Böyük Kürdüstan”la bağlı olduğunu bildiriirlər. Qeyd olunur ki, Pentaqonun yaydığı xəritədə də Böyük Kürdüstanın xəritəsi yer alıb ki, bu xəritədə Böyük Kürdüstan əraziləri açıq-aydın göstərilib. Bu ərazilər isə İran, Azərbaycan, o cümlədən Türkiyənin hazırkı hüddudları çərçivəsindədir.

Ədil, *olaylar.az*

Курдистан: неизвестная война забытого народа

Курдистан - этой страны нет на политических картах, но она есть в сердцах партизан, готовых проливать свою кровь. Последние действия Турции в Северном Ираке свидетельствуют о масштабе войны, о которой предпочитают молчать.

Об этой войне пишут мало. Хотя идет она полным ходом: наземные операции сопровождаются ударами с воздуха; задействованы все современные технологии убийства людей, которыми может похвастаться наш век. Более 10 тысяч натовских солдат, с бронетехникой, при поддержке авиации и вертолетов, вторглись на территорию другой страны, чистили огнем дороги, ущелья, леса и города.

Тем не менее новости о происходящем не торопились расходиться по миру. Упоминания об операции турецких вооруженных сил в Северном Ираке в прессу поступают отрывочно.

Удивляться нечего: ведь кровь пускают не палестинцам, не ливийцам и не сирийцам, за которых всегда готово вступить арабское сообщество, за которых всегда поскребут душой ооновские лидеры. На этот раз льется кровь курдов.

А кому же они нужны?

Обычно сообщается, что турецкое вторжение стало ответом на атаку курдских боевиков в провинции Хаккяри на юго-востоке Турции, произошедшую в ночь на 19 октября.

Однако цепь взаимной агрессии тянется значительно дальше 19 октября. Турецкие вторжения и бомбардировки Северного Ирака почти не прекращаются еще с середины августа. Прирученные Вашингтоном багдадские власти, конечно же, выдали туркам все необходимые полномочия.

По заявлению курдских сообществ нападение 19 октября было ответом на турецкий авиаудар 10 октября, в результате которого погибли 7 партизан, в том числе трое курдских командиров — Чичек Кичи, Алишер Кочгири и Рустам Джуди.

Курдская герилья

Все это время курды дерутся отчаянно. Боевики Рабочей Партии Курдистана (КПР) устраивают засады, бьют снайперским и гранатометным огнем турецких солдат, как в самом Северном Ираке, так и в соседних турецких провинциях. За последние годы мало где натовские силы наталкивались на такое упорное сопротивление.

Сверхточным средствам обнаружения и бесконтактного боя, тяжелой технике и авиации вооруженной по натовским стандартам турецкой армии противостоят действия лишь отдельных групп ополченцев с гранатометами и автоматами в руках. Но даже при таком раскладе уцелевшие от бомбежек и ракетных ударов партизаны умудряются в ближнем бою наделать туркам проблем.

Характерно, что потери турецкая армия пока что несет в основном в боях, а не от террористических атак смертников, как то было с американцами в Афганистане и в Ираке.

Не так давно в Интернете появился видеотчет курдских боевиков о засаде на турок в провинции Битлис. Десятиминутное видео наглядно повествует о том, как ограниченными силами делаются засады на колонны бронетехники.

По горной дороге ползут десятки турецких бронемашин. Взрыв фугаса — и два почерневших броневика застыли; один — даже брюхом к небу. Турецкие солдаты, спасаясь от одиночных выстрелов партизан с одного склона, рассыпаются за откосом обочины и попадают в ловушку к затаившимся на другой стороне ущелья курдским гранато-

метчикам. Несколькими выстрелами те за считанные секунды аккуратно "гасят" турецкую цепь со спины. Курды галантно пропускают подоспевшую скорую помощь, а потом снова накрывают оставшихся в ущелье солдат точечным огнем. В воздухе беспомощно барражирует американский "Аппач", который не может найти свою цель на поросших кустарником склонах. Финальный аккорд эпизода — взрыв третьего турецкого броневика, подошедшего на помощь двум подбитым.

Воюют курды не хуже чеченцев. Даже тренированной и технологичной турецкой армии не просто сладить с курдской партизанщиной. Характерны также обстоятельства того самого нападения на полицию в провинции Хаккяри, послужившего поводом для последней турецкой операции возмездия.

19 октября атаке подверглась жандармерия и полицейское управление в провинции Хаккяри. Чуть более сотни курдов, разбившись на подгруппы, разом атаковали несколько опорных пунктов турецких силовиков. Открыли сначала гранатометный, а затем уж и автоматный огонь. Бой длился около часа. Затем партизаны стали стремительно отступать в горы. Их преследовали с помощью вертолетов и отрядов спецназа. Погоня шла многие часы и продолжалась даже за турецкой границей, уже на территории Ирака.

Само соотношение потерь свидетельствует о боевой подготовке партизан: они уничтожили в бою 24 полицейских, ранили еще около 20 и удачно скрылись от погони, потеряв всего 16 человек.

Анкара пришла в бешенство. Таких тяжелых разовых потерь Турция не знала с 1993 года, когда курды перебили в засаде сразу 33 турецких солдата.

Премьер-министр Турции Тайип Эрдоган отменил свой визит на саммит сотрудничества тюркоязычных государств в Алма-Ате. Турецкое правительство и генералитет приняли решение о разрывании широкомасштабной операции возмездия.

В тот же день, 19 октября, начались бомбежки городов Северного Ирака, где базируются боевики РПК. В Ирак был заброшен турецкий спецназ. Следующие дни официальные сводки турецких новостей заперестрили цифрами о десятках уничтоженных боевиков.

Вскоре некоторые районы Северного Ирака подверглись полноценной оккупации: более 10 тысяч турецких военнослужащих с авиацией и тяжелой бронетехникой зачищали курдские базы.

Курды вызов приняли: подвижные отряды военного крыла РПК — "национальные силы самообороны" (НСС) — ожесточенно отбивались в горах. Наиболее упорные бои развернулись 25 октября в 20 км от турецко-иракской границы в районе Хафтанин. 26-го числа курды объявили о своей победе: турки отступили за границу. Через несколько дней операции турецких военных и в других районах Северного Ирака были свернуты.

Впрочем, курдские сводки с мест сражений отличаются исключительным неправдоподобием: по их подсчетам каждое столкновение обходится туркам в десять раз дороже, чем курдам.

В свою очередь турецкая сторона заявила, что основные цели операции достигнуты, многие боевики уничтожены, инфра-

структура РПК подорвана.

Все-таки на этот раз Анкара своими действиями вряд ли сможет гордиться также, как сходной по масштабу операцией "Гюнеш" февраля 2008 года. Тогда особенно отличился турецкий горный спецназ, в зимних условиях нанеся тяжелое поражение отрядам НСС.

Последнее же турецкое вторжение едва ли сломит сопротивление курдских боевиков. Даже если им понадобится какое-то время для восстановления своих материальных сил, вооруженная борьба будет продолжена.

Тем более что любая неосторожность во время подобных силовых акций лишь расширяет социальную базу партизанского движения. В Интернете уже появились свидетельства «косоплапости» турецких бомбардировок: ужасающие фотографии разорванных в клочья курдских женщин и детей, попавших под горячую руку "антитеррористических" мер.

Не нужно обладать дедуктивным гением, чтобы понять, что каждое такое фото — это сотни пуль, которые впоследствии будут пущены в турецкую армию.

За что борются курды?

Курдистан — страна, которая никогда не существовала как самостоятельное госу-

дарство, но которая, тем не менее, живет в сердцах миллионов людей.

Курды — один из самых древних народов Передней Азии. Еще греческий писатель Ксенофонт в начале IV века до нашей эры первым описал быт и нравы непокорных и воинственных «кардухов», которых в исторической науке обычно признают прямыми предками современных курдов. Ксенофонт описывал древних жителей Курдистана, как смелых и проворных стрелков, мастерски управляющихся с необычайно тугими луками: когда греческие наемники проходили их страну, тяжелые стрелы кардухов насквозь пробивали щиты и панцири греческих гоплитов.

Мало что изменилось с тех пор: только стрелы сменились гранатометными зарядами, а греческие панцири — броней турецкой военной техники.

Курдистан простирается на территории 4 государств: Турции, Сирии, Ирака и Ирана. В каждой из этих стран курды традиционно притеснялись: отрицались их права на языковую автономию, на поддержание своей национальной культуры. В XX веке первым государством, официально признавшим само существование курдов как отдельного народа, стал СССР. Турция признала факт существования курдов исторически недавно (до этого они именовались Анкарой как «горные турки»). Нынешняя численность курдского населения оценивается лишь приблизительно — порядка 35-40 млн человек, из коих до 20 млн — проживают в турецкой

части Курдистана.

После падения режима Саддама Хусейна (при котором сотни тысяч курдов подверглись геноциду) на Севере Ирака курды получили широкую автономию в рамках современного Иракского Курдистана.

Многие видят в нем ядро для будущей независимой курдской государственности. Хотя нынешний лидер Иракского Курдистана, Масуд Барзани, вынужден дистанцироваться от курдских радикалов и заявлять о приверженности к государственному единству Ирака.

Стратегия курдских властей продиктована необходимостью сотрудничать с Вашингтоном и Багдадом — ведь именно от них зависит дальнейшая судьба "Свободного Курдистана".

Тем не менее именно в Иракском Курдистане, а также в Сирии (с Башаром Асадом у РПК наладились неплохие отношения) курды черпают свои силы для дальнейшей борьбы с турками и иранцами.

На Западе не любят об этом говорить, но по курдскому вопросу НАТО (в лице Турции) нашло полное душевное понимание с "кровавым и мракобесным" иранским режимом.

Сотрудничество Анкары и Тегерана настолько душевно, что позволяет им проводить совместные военные операции против курдов в Северном Ираке.

Разумеется, когда речь заходит о государственном единстве (а курды способны подорвать его и в Турции, и в Иране) вопросы демократических ценностей, прав и свобод как-то незаметно отходят на второй план, а то и вовсе стыдливо прячутся за кулисами.

Анкара усилила репрессии против курдов еще с конца 1970-х годов. На юго-востоке страны в районе преимущественного проживания курдского населения на многие десятилетия было введено военное положение. В ответ с 1984 года Рабочая Партия Курдистана открыто перешла к вооруженной партизанской борьбе. За это время с обеих сторон по самым скромным подсчетам погибло более 40 тысяч человек.

В 1999 году Турции удалось схватить главу РПК — Абдуллу Оджалана. Его приговорили к смертной казни, впоследствии замененной на пожизненное заключение.

Авторитет Оджалана не слабеет даже за тюремной стеной, и Анкара старается этим воспользоваться. Последнее время Оджалан призывает стороны прекратить вооруженную борьбу и двигаться по пути поиска мирного решения.

Правительство Тайипа Эрдогана, наряду с жесткими карательными акциями, последние годы действительно сделало определенные шаги навстречу курдским требованиям.

Во-первых, Анкара пытается наладить диалог с курдским сообществом по каналам муниципального представительства.

Во-вторых, наконец, было разрешено преподавание курдского языка и открыто (пусть и в ограниченных масштабах) теле- и радиовещание на курдском языке.

Отчуждение многих курдских общин от остальной Турции сохраняется. Теперь уже непросто отнять у многомиллионного народа мечту создать свое государство. Пока курдская государственность в том или ином виде не появится, вопрос едва ли будет решен. И чем дольше обе стороны будут пускать друг другу кровь, тем дальше они уходят от самой возможности что-либо вообще разрешить.

Может ли военнопленный, даже если он лидер партии, подписать капитуляцию?

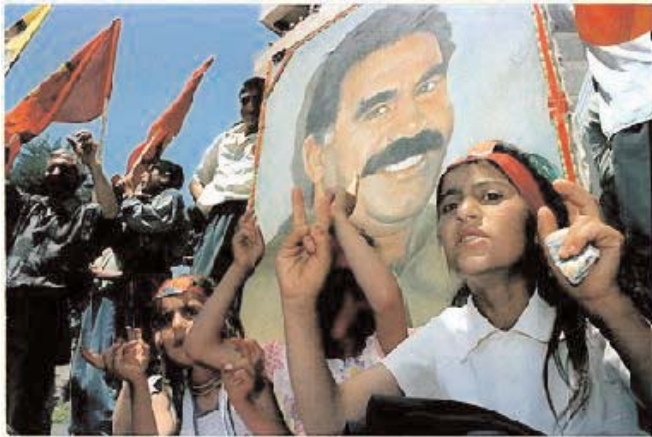
На сайте "Kurdiastan.ru" был размещен перевод статьи Маркара Есяна из "Тудей Заман" с достаточными традиционными для официальной турецкой прессы рассуждениями о РПК.

Парадоксально то, что автор статьи ставит в вину Абдулле Оджалану то, что он, осужденный на пожизненное заключение, сидя в одиночной тюрьме Имрали, не полностью контролирует свою партию. Это уже слишком. Многие ли лидеры, оказавшись в положении Оджалана, могли бы вообще рассчитывать, что созданная ими организация, а Оджалана постоянно укоряли в авторитарном стиле управления партией, вообще сохранится и будет продолжать действовать без лидера?

Трудно полностью понять, что происходит сейчас с РПК, но, зная историю борьбы спецслужб против революционных организаций, нельзя приписывать РПК какие-либо действия, ответственность за проведение которых официально не взяло на себя ее руководство. Все остальные действия, это – провокации спецслужб, в крайнем случае, несанкционированные действия одиночек, не имеющих отношения к руководству РПК. Вполне естественно, что эти провокации начались, когда, как пишет Маркар Есян, "был достигнут серьезный прогресс в переговорах правительства с лидером РПК Абдуллой Оджаланом". Если бы не было прогресса, то не нужны были бы и провокации тем, кто хотел бы сорвать это направление развития ситуации.

Если турецкое правительство начало переговоры и решило использовать власть Абдуллы Оджалана, то оно должно было бы восстановить его контакт с РПК, чтобы самому убедиться по-прежнему ли Оджалан может вести переговоры и принимать решения от имени РПК. Если же Абдуллу Оджалана, сидящего в тюрьме, всеми силами склоняют к подписанию продиктованной правительством капитуляции РПК, то каков смысл этих переговоров, кроме того, чтобы полностью дискредитировать его в глазах соратников и последователей: они не примут капитуляцию, подписанную в таких условиях. Такой

человек как Абдулла Оджалан, посвятивший свою жизнь борьбе, в том числе и вооруженной борьбе, за права курдского народа на свободу, может подписать договор о мире, но не акт капитуляции. Именно тот факт, что Оджалан не собирается капитулировать, поскольку, как признает автор, отказался "призвать РПК отказаться от оружия", и подстегивает ожесточенные военные действия против РПК, для чего и потребовались значительные провокации. А, следовательно,

давление на Оджалана – это всего лишь попытка склонить его к капитуляции в условиях, когда время и безмерное курдское терпение и жизнеспособность работают на курдов.

Курды всегда, чуть окрепнув после поражений, поднимали восстания, они никогда не мирились с угнетением. До сих пор это были безуспешные восстания. В ходе нынешнего этапа борьбы погибли 40 тысяч турок, с одной стороны, что ставится в вину Оджалану, и "несчитанное число курдов", с другой, что просто не упоминается и, если ставится в вину, то опять же только Оджалану. Сколько будет продолжаться шельмование курдского освободительного движения?

На наших глазах, мировое сообщество по существу легитимизировало такое крайнее средство достижения целей народа как вооруженное восстание. Это уже произошло в Ливии. Из всех западных столиц раздаются поддержки тем, кто взялся за оружие в Сирии. Неслучайно, что на волне "арабской весны" ЮНЕСКО приняла в своей состав в качестве полноправного члена Палестину, но курды, как были, так и остались изгоями мирового сообщества, которых можно бомбить, травить, уничтожать всеми доступными средствами.

Сколько человек погиб-

ло в этом году в Ливии от рук ПНС Ливии, немедленно признанного мировым сообществом, еще не знавшего его состав по именам? Мир признал, в конечном итоге, правомерность и более радикальных средств и способов борьбы, приняв Палестину в состав ЮНЕСКО и приняв для рассмотрения в СБ ООН ее заявки на полноправное членство в ООН. Даже если США заблокируют эту заявку, это – важный этап в становлении Палестины как самостоятельного госу-

дарства. А кто и когда рассматривал на должном международном уровне курдский вопрос вообще, не говоря уже о правах курдов Турции, где их у них нет? Курды не воюют против турецкого народа, курды сопротивляются действиям турецкой армии, направляемой правительством Турции.

Вот еще событие этого года, на фоне которого турецкая армия бомбит курдские лагеря в Ираке. Израиль регулярно проводит акции амнистии палестинцев, хотя последняя амнистия и была представлена как обмен одного капрала на тысячу двадцать семь палестинцев, в том числе осужденных за террористические акты против мирного населения, а не за действия против израильских военных. Можно ли это сравнить с действиями по курдской инициативе, которые Маркар Есян оценивает как ошибочные, называя их "катастрофой Хабура"?

Вот что произошло в Хабуре: "Турцию была направлена делегация "посланцев мира", 34 человека. Шестеро из них - члены РПК, остальные - курды-беженцы из восточных районов Турции, нашедшие приют в организованных ООН двух лагерях на территории Иракского Курдистана – в Мехмуре и Кандиле. Этот мини-марш мира пересек турецко-иракскую границу

в районе Силопи и был восторженно встречен тысячами курдов. Турецкие власти участников марша тут же задержали, но после допроса отпустили на свободу, в соответствии с ранее принятым законом об амнистии боевиков РПК, которые "добровольно сложат оружие". Можно ли это сравнить с "обменом" палестинцев на израильского капрала? Торжества в Палестине, столь поддерживаемой сейчас премьером Турции Эрдоганом, освещались по всему миру. О событиях в Хабуре мало кто узнал за пределами Турции. И это оказалось для Турции катастрофой? Катастрофа в том, что их не посадили на десятки лет по тюрьмам или не распяли здесь же в Хабуре? Катастрофой для определенных кругов Турции стало то, что были намечены и осуществлены первые шаги к решению курдской проблемы. И движения в этом направлении они не допустили, начав новый раунд нагнетания напряженности.

Кому-то в Турции на мгновение показалось, что они могут сломать спину курдскому освободительному движению, возобновленному в 1970-х годах Абдуллой Оджаланом. Вот именно это – ошибка, а не поиск мирного соглашения с курдами, включая сюда и РПК, и мирные курдские партии. Последние по-прежнему не могут существовать в Турции де-юре. Эти партии регулярно запрещаются в Турции, а их лидеров сажают в тюрьмы, как если бы они были террористами, пойманными с оружием в руках или на месте преступления. В Турции не созданы условия для того, чтобы курды стали полноправными гражданами, даже если они говорят на турецком языке. Без этого курдский вопрос не решить мирными средствами, но и курдов в Турции столько, что их не уничтожишь: геноцид курдов, регулярно осуществлявшийся ранее, сегодня уже не пройдет.

Именно этим, а не какой-то особой решительностью или чехардой ответственных лиц, определяется та новая фаза решения курдского вопроса в Турции, что никак не хотят осознать там.

Малики делает антиконституционные заявления

Депутат блока Иракия заклеил недавние высказывания премьер-министра Нури аль-Малики как "явное нарушение" конституции.

В заявлении, сделанном во время конференции иракских шейхов в Кербеле и касавшемся кризиса, вызванного заявлением провинции Салахеддин об автономии, Малики призвал иракские партии либо достичь согласия и заморозить конституцию, либо выполнить разом политическое соглашение и конституцию, чтобы разрешить политический кризис в стране.

Салман Джамали, возглавляющий блок Иракия в парламенте, заявил агентству АК-Ньюс, что призыв Малики заморозить конституцию в зависимости от политических договоренностей означает "нарушение его обещаний иракскому народу о защите и реализации конституции".

Г-н Джамали сказал, что считает призыв Иракия к созданию новых регионов "реакцией на аресты и однопартийный контроль над властью" и означает, что прежде всего должен быть решен этот вопрос, а уже после этого можно убеждать провинции отзывать свои требования о региональной автономии.

Малики описал требование провинции Салахаддин как "попытку создать приют для баасистов и партии Баас, запрещенной в Ираке в соответствии с Конституцией". Он добавил: "Такой регион никогда не появится на свет."

В 2012 году Курдистан будет экспортировать 175 тысяч баррелей нефти в сутки

В ходе недавнего визита курдистанской делегации в Багдад, была достигнута договоренность об увеличении экспорта нефти из региона в следующем году до 175 тысяч баррелей в день. Об этом заявил премьер-министр Курдистана Бархам Салих, выступая на нефтегазовой конференции в Эрбиле.

В настоящее время возобновленный экспорт курдистанской нефти достигает 160 тысяч баррелей в сутки.

Американская авиабаза в Киркуке обстреляна "Катюшами"

Как сообщает агентство "Ак-Ньюс" сегодня утром была обстреляна американская авиабаза в Киркуке. По ней было выпущено четыре самодельные реактивные ракеты, так называемые "Катюши". В воздух тотчас были подняты американские вертолеты с целью установить место запуска ракет. Вокруг базы введены строгие меры безопасности. Это уже не первая атака авиабазы. 8 октября, по ней было выпущено девять ракет, повредивших два иракских вертолета. Ракеты - имитации советских реактивных ракет и был выпущены с задней части грузовика. Так как они дешевы и просты в изготовлении, они используются повстанческими группами после Второй мировой войны по всему миру.

Новая турецкая бомбежка Иракского Курдистана

Как сообщает агентство ПУК-Медиа, сегодня около полудня турецкие военные самолеты вторглись в воздушное пространство Иракского Курдистана в области гор Кандиль и южной части района Сидакан, подвергнув бомбардировке горы Кортек и местность Гали Торк.

ДНО планирует добывать на поле Тавке 100.000 баррелей нефти в сутки

Норвежская группа ДНО планирует нарастить в 2012 году добычу нефти на своем месторождении Тавке (в Курдистанском регионе) до 100.000 баррелей в сутки. Об этом сообщает агентство "Рейтер" со ссылкой на главу компании.

Как заявила агентству Хельге Эйде, - нынешний объем добычи на поле Тавке составляет 70 тысяч баррелей в сутки, но фактическое производство составляет всего лишь 50 тысяч баррелей в сутки.

<http://kurdistan.ru>

ДИПЛОМАТ

№ 31 (142) 8-15 ноября 2011

ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

ПОСЛЕДНЯЯ
страница

Визит президента Барзани в Брюссель: итоги

В ходе своего визита в Брюссель, президент Курдистана Масуд Барзани провел встречи с должностными лицами Бельгии и ЕС, чтобы обсудить укрепление и расширение отношений с государствами-членами ЕС.

В ходе визита, он встретился с председателем Сената Бельгии Сабинной де Бетюн, президентом Палаты представителей Бельгии Андре Флао (Flahaut), министром иностранных дел Бельгии Стивенем Ванакере, Президентом Представительства ЕС по отношениям с Ираком Стуаном Стесвенсоном и президентом Социал-демократической группы в Парламенте ЕС.

Встречи президента Барзани в Бельгии с чиновниками были сосредоточены на установлении и развитии двусторонних отношений между Бельгией и Курдистаном. Президент Барзани призвал министра иностранных дел Ванакере переместить бельгийское посольство из Аммана (Иордания) в Багдад, а также рассмотреть вопрос об открытии консульства в Эрбиле.

Со своей стороны, министр иностранных дел Ванакере похвалил политический и экономический прогресс в Курдистане, и выразил стремление своей страны к установлению отношений с Курдистаном.

В ходе встреч с официальными лицами ЕС, президент Барзани призвал к более активному участию государств-членов ЕС в процессе восстановления в Ираке и Курдистане. Он просил о взаимном расширении экономического и политического сотрудничества и подчеркнул необходимость расширения европейских инвестиций в Курдистан и усилении роли Европы в деле поощрения демократического процесса в Ираке, а также его экономическом прогрессе.

Депутат Европарламента Струан Стивенсон описал визит президента Барзани как конструктивный для стратегических отношений ЕС с Ираком, и в частности с иракским Курдистаном, и выразил надежду дальнейшего расширения этих отношений.

Представители ЕС выразили общее стремление к дальнейшему прогрессу и улучшению прав человека в Ираке, а также уважению прав этнических меньшинств и различных религий. В этом отношении, по словам г-на Стивенсона, Курдистан выступает как яркий пример для остальной части Ирака со своей мирной атмосферой сосуществования и терпимости к этническим и религиозным различиям.

Курдистан.Ру

Курды поддерживают формирование новых федеральных регионов в Ираке

Член иракской парламентской фракции Альянс Курдистана высказался в поддержку создания новых федеральных регионов в Ираке, подчеркнув, что при этом Багдад должен осуществлять статью 140 Конституции.

"Альянс Курдистана выступает за создание регионов в различных иракских провинциях, подтверждая необходимость осуществления статьи 140 в районах, спорных между правительствами Багдада и Эрбиля, что является конституционным правом," – заявил в четверг агентству "Асват аль-Ирак" Махма Халил.

В провинции Салахеддин, официально объявившей о намерении преобразоваться в автономный регион, а также провинциях Ниневия и Дияла, где также выражались такие намерения, есть ряд курдских районов, составляющих предмет спора между Курдистаном и багдадскими властями.

Говоря о специальной комиссии, созданной

для разрешения противоречий между Альянсом Курдистана и премьерской Коалицией правового государства, Халил заявил, что "комиссия начнет работу после праздников Ид аль-Адха, который закончился в среду, чтобы урегулировать разногласия, в том числе по законопроекту о нефти и газе, статусе курдских сил пешмерга и статье 140", выразив надежду достичь "положительных результатов в предстоящий период".

Глава администрации президента Курдистана Фуад Хусейн заявил в конце октября, что в ходе визита делегации Курдистана в Багдад "были достигнуты позитивные результаты в урегулировании этих разногласий", подчеркнув, что делегация достигла соглашения с правительством Багдада о приостановленных вопросах, включая законопроект о нефти и газе, статью 140, снабжение и финансирование сил пешмерга из Багдада.

С Нового года в Курдистане появятся 5 новых административных единиц

С началом нового года, в Курдистане официально начнут действовать новые административные единицы – провинции Соран, Халабджа, Рапарин, Захо и Коя.

Об этом заявил агентству АК-Ньюс секретарь Совета министров Курдистана Мохаммад Карадаги.

По его словам, новые административные единицы введены по требованию местных жителей, которым до сих пор приходилось оформлять и получать необходимые документы в одной из трех провинциальных столиц – Эрбиле, Дохуке или Сулеймание.

По словам Карадаги, до конца года будет сформирован соответствующий бюрократический аппарат, а после Нового года будут назначены главы новых провинций.

Встречи с американскими сенаторами

В ходе своего визита в США, премьер-министр КРГ доктор Бархам Ахмед Салих провел встречи с лидером республиканцев в Сенате Митчем Макконнеллом и сенатором Джозефом Либерманом.

Они обсудили перспективы сотрудничества между США, с одной стороны, Ираком и Курдистаном с другой, а также последние политические события в регионе.

Делегация Курдистана встретила со спикером парламента Италии

Делегация Курдистана, участвующая в конференции Демократического Альянса в Риме, встретила сегодня со спикером палаты депутатов Италии г-м Джанфранко Фини.

Делегация, возглавляемая главой администрации президента Курдистана д-ром Фуадом Хусейном, передала г-ну Фини приветствия президента Масуда Барзани и пожелала успехов конференции Демократического Альянса.

На встрече, на которой присутствовали глава департамента иностранных дел КРГ министр Фалах Мустафа и ответственный за внешние связи ДПК Хемин Хаврами, г-н Фини выразил свою поддержку в укреплению двусторонних связей между его страной и Курдистаном.

Собеседники обсудили последние события на иракской арене и события в регионе. Г-н Фини высоко оценил роль и усилия президента Барзани в решении проблем в Ираке и регионе.

Kurdistan.Ru

Allah rəhmət eləsin!

"Diplomat" qəzetinin idarə heyəti və Siyabənd, Vəli, Kərəm, Yusif, Əyyub müəllimlər

Zakir İsmayıl oğlu Mahmudovun

vaxtsız vəfatından kədərləndiklərini bildirir və həmkarımız Nəriman müəllimə qardaşları Əli, Vəli, Məhəmməd, Əhməd və oğlu Araza dərin hüznə baş sağlığı verirlər.

"Diplomat" qəzetinin idarə heyəti və Siyabənd, Vəli, Kərəm, Yusif, Əyyub müəllimlər

Abdulla Teymur oğlu Dünyamaliyevin

vəfatından kədərləndiklərini bildirir və qardaşı İsmayıla, oğlu Nizamiyə və yaxınlarına dərin hüznə baş sağlığı verirlər.

"Diplomat" qəzetinin idarə heyəti və Əlibala müəllim, Dostəli həkim, Adıgözəl, Osman, Eyvaz, Şahbaz, Asif, Sağatəl, Ramiz, Rizvan, Edilxan, Fəxrəddin müəllimlər

İncibəyim İbrahim qızı Həsənovanın

vəfatından kədərləndiklərini bildirir və mərhumun övladlarına və yaxınlarına dərin hüznə baş sağlığı verirlər.

ТӘСІСÇІ ВӘ БАŞ REDAKТОР:
ТАНІР СÜЛЕЙМАН

İMTİYAZ Ü SERNIVİSAR:
ТАНІР СİLЕМАН

УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

ТАХІР СУЛЕЙМАН

Tel: +994 50 352-33-18

Xüsusi müxbirlər:
RAMİZ CƏBRAYILOV

SAKİT ÇIRAQLI

Müəlliflərin mövqeyi redaksiyanın

mövqeyi ilə üstüstdə düşməyə bilər.

www. Diplomata-kurdi.com

Ünvan: Bakı şəhəri, 40

Küçə S.Mehmandarov ev 25, mənzil-17

Navnisan: Bakü 40 soqaq
S.Məhmandarov xanı 25 mal-17

Адрес: Баку 40, улица С.
Мехмандарова дом 25 кв-17

Qəzet "Diplomat" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb səhifələnilib və "Futbol+ Servis" mətbəəsində çap olunmuşdur.

e-mail: diplomat_gazeti@box.az

Şəhadət namə : NƏŞ 005004966

BUSB-un2 sayılı Sabunçu rayon

filialı

VÖEN1800061582

H/h 438010000

Sifariş: 4500